

РІБЦУН Ю. В.

ДОПИТЛИВІ СПІВРОЗМОВНИКИ.

**Програми з корекційно-розвиткової роботи
з дітьми з особливими освітніми потребами**

(1-4 класи)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

РІБЦУН Ю. В.

ДОПИТЛИВІ СПІВРОЗМОВНИКИ.

**Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з
особливими освітніми потребами
(1-4 класи)**

**Київ
2018 р.**

УДК 373-3.091.26:376.1

ББК 74.202.42

Р 49

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ № 802 від 24.07.2018 р.)*

Свідоцтво про авторське право № 79575 від 04.06.2018 р.

Рецензенти:

Висідалко Н. Л. – к.психол.н., доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи Інституту магістратури, аспірантури і докторантури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Тищук Л. В. – к.психол.н., завідувач Житомирського Центру розвитку дитини № 53 «АБВГ Дейка», учитель-логопед

Р 49 Рібцун Ю. В. Допитливі співрозмовники. Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (1-4 класи). – К., 2018. – 83 с.

У програмах з корекційно-розвиткової роботи для молодших класів закладів загальної середньої освіти, узгоджених із оновленим Державним стандартом початкової освіти, Законом України «Про освіту», Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Типовими освітніми програмами початкової освіти, репрезентовано змістове наповнення з напрямів фізично-мовленнєвого розвитку, когнітивно-мовленнєвої, емоційно-вольової сфер, навчально-мовленнєвої діяльності учнів із тяжкими порушеннями мовлення. Програми стануть в нагоді практичним психологам, учителям-логопедам, учителям-дефектологам, учителям молодших класів, працівникам інклюзивно-ресурсних центрів і батькам дітей з особливими освітніми потребами.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Загальний контекст змін українського суспільства має на меті якісну довготривалу реформу освіти і повноцінного функціонування Нової української школи. У сучасних умовах діти з особливими освітніми потребами (ООП) завдяки інклюзивному навчанню мають змогу ефективно включатися у суспільне життя на рівні можливостей із однолітками з типовим розвитком. Як зазначає д.психол.н., проф. В. Лубовський, «особливі освітні потреби – це потреби в умовах, необхідних для оптимальної реалізації актуальних і потенційних можливостей (когнітивних, енергетичних, емоційно-вольових, у т. ч. мотиваційних), які може проявити дитина з порушеннями розвитку під час навчання». Серед дітей з ООП значна кількість таких, які мають тяжкі порушення мовлення первинного та вторинного характеру, що зумовлює потребу у їх забезпеченні відповідною кваліфікованою допомогою та системним психолого-педагогічним супроводом, у розробці загальноосвітніх, адаптованих, модифікованих, корекційно-розвиткових програм, наданні методичних рекомендацій щодо їх реалізації відповідно до форми навчання – очна, очно-заочна (загальноосвітня школа, ресурсно-інклюзивний центр), дистанційна, сімейна.

З метою задоволення цих потреб і було створено навчальне видання **«Допитливі співрозмовники. Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (1-4 класи)»**, що складається з двох розділів.

У першому розділі – **«На допомогу педагогам і батькам у проведенні корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами»** – представлено науково-методичні рекомендації з висвітлення сутності корекційно-розвивальної роботи, її основних напрямів, принципів побудови відповідних програм для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. У другому розділі – **«Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (1-4 класи)»** – репрезентовано змістове наповнення програм з першого по четвертий клас з окремими зразками навчально-мовленнєвого матеріалу. Завершує навчальне видання список **рекомендованої літератури** та **додатки**. У квадратних дужках зазначено, де можна прочитати про той чи інший напрям та його змістове наповнення детальніше.

Навчальне видання «Допитливі співрозмовники» стане в нагоді педагогам закладів загальної середньої освіти (практичним психологам, учителям-логопедам, учителям-дефектологам, учителям молодших класів, працівникам інклюзивно-ресурсних центрів) і батькам дітей з особливими освітніми потребами щодо проведення корекційно-розвивальної роботи, допоможе краще зрозуміти психологічні, особистісні риси і новоутворення молодшого шкільного віку, свідомо орієнтуватися у виборі шляхів та засобів навчання й виховання учнів 1–4 класів із тяжкими порушеннями мовлення. Правильно продумана та ефективно впроваджена корекційно-розвиткова складова дасть змогу учням з особливими освітніми потребами, зокрема з тяжкими порушеннями мовлення, на засадах рівності та доступності, взаємної довіри, толерантності і поваги повноцінно здобувати освіту у Новій українській школі.

РОЗДІЛ 1 НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГАМ І БАТЬКАМ У ПРОВЕДЕННІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Діти з особливими освітніми потребами утворюють різнорідну групу, в якій одне з чільних місць за своєю чисельністю займають школярі з тяжкими порушеннями мовлення первинного характеру. В залежності від того, який (-і) компонент (-и) страждає (-ють) найбільше, виокремлюють такі **порушення усного мовлення**: а) *фонетико-фонематичні* (фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, або ФФНМ) (дислалія, дизартрія, ринолалія) [16, 23, 24] – неправильна вимова однієї чи кількох груп звуків (шиплячих, свистячих, середньо- та задньоязикових; порушення твердості-м'якості, глухості-дзвінкості приголосних) та недостатнє розрізнення звуків на слух; б) *лексико-граматичні* (загальний недорозвиток мовлення, або ЗНМ) (алалія, афазія, дизартрія, ринолалія) [13, 17] – обмежений словниковий запас; збіднена фраза; неправильне узгодження слів у фразі; неправильне вживання прийменників, відмінків; недомовляння, перестановки тощо; в) *мелодико-інтонаційні* (дисфонії, афонії) – неправильне вживання наголосів (логічних – у фразі, граматичних – у слові); порушення, пов'язані з висотою, силою, тембром голосу (тихий, хрипкий, невиразний, глухий, не модульований тощо); г) *темпо-ритмічні* (брадилалія, тахілалія, заїкання, полтерн) [22] – прискорений або, навпаки, уповільнений темп мовлення, пов'язаний із переважаанням процесів збудження чи гальмування; переривчастий темп (безпідставні паузи, скандування звуків і слів), запинання несудомного та судомного характеру; а також **порушення писемного мовлення**: а) *при писанні* (дисграфії, дизорфографії) – неправильна перешифровка фонем у графеми; недописки, дзеркальне написання; пропуски та змішування букв у слові; неузгодження та перестановки слів у реченні; вихід за межі рядка тощо; б) *при читанні* (дислексії) – заміна та змішування звуків; побуквене читання; спотворення звукоскладової структури слова; порушення розуміння прочитаного; аграматизми.

У дітей з ООП, окрім порушень усного і писемного мовлення, спостерігаються значні прогалини у пізнавальному, особистісному розвитку, сенсомоториці, емоційно-вольовій сфері, соматична ослабленість у вигляді частого головного болю, шлунково-кишкових розладів, невротичних проявів, що в цілому утруднює, а іноді й взагалі унеможлиблює опанування учнями навчальних предметів, особливо мовного циклу. Саме таким дітям, як у навчальних, так і сімейних умовах, конче необхідне систематичне проведення корекційно-розвивальної роботи, що являє собою цілеспрямований психолого-педагогічний процес, у якому реалізуються спеціальні навчальні, розвивальні та виховні завдання, зміст яких визначений формою, ступенем тяжкості мовленнєвого порушення, механізмами його виникнення, залежністю від інших характеристик сторін психічної діяльності дитини, вікових та індивідуальних психофізичних особливостей. Проведення такої роботи передбачено оновленим Державним стандартом початкової освіти [2], Законом України «Про освіту» [4], Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [5]. Базовим навчальним планом початкової загальної середньої освіти з українською мовою навчання дітей з особливими освітніми

потребами передбачено, що **на корекційно-розвиткову роботу з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення** відводиться *420 год. на кожен клас.*

Після *первинної діагностики, яку здійснює команда фахівців* (практичний психолог, учитель-логопед, учитель-дефектолог, учитель лікувальної фізкультури) *на базі інклюзивно-ресурсного центру*, проводиться корекційно-розвивальна робота за такими напрямками: а) фізичний розвиток; б) мовленнєвий розвиток; в) когнітивна сфера; г) емоційно-вольова сфера; д) навчальна діяльність, за спеціально розробленими програмами, спрямованими на актуальний рівень і зону найближчого розвитку психомовленнєвої діяльності дитини та узгодженими з типовими освітніми програмами початкової освіти [18, 19, 20, 25] (*див. Розділ 2*).

Розглянемо, що передбачає кожен з напрямів корекційно-розвивальної роботи відносно молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення.

Виокремлення напряму корекційно-розвивальної роботи **«Мовленнєвий розвиток»** обумовлене важливістю мовленнєвої діяльності як головного інструменту пізнання світу та комунікації, що, своєю чергою, неможливе без відповідних засобів. Такі засоби об'єднані у певні системи, або коди (К.), що дозволяє формуватися «чуттю мови». Молодшим школярам з ООП для адекватного спілкування та повноцінної соціалізації необхідно засвоїти правила поєднання звуків (фонем) у певні послідовності (фонематичний К.), постійно збагачувати свій словниковий запас (лексичний К.), володіти засобами словозміни та словотворення (морфологічний К.), розуміти та застосовувати граматичні правила поєднання слів у фразу (синтаксичний К.). Водночас у репрезентованих програмах неможливо виділити цей напрям, адже він наскрізною лінією проходить по всіх складових корекційно-розвивальної роботи, що і підкреслює цінність авторської розробки для компенсації порушень мовленнєвого розвитку. Саме тому до всіх назв наступних напрямів корекційно-розвивальної роботи додано слово «мовленнєвий», що підкреслює специфічну спрямованість програм.

Напрямок **«Фізично-мовленнєвий розвиток»** передбачає розвиток *праксису* (П.), тобто різноманітних довільних практичних дій. Якщо мовлення у дитини перебуває лише на початковій стадії формування, в нагоді стане імітування смислових предметних дій (наприклад, дитина імітує, як їдять ложкою, п'ють з чашки, одягають шапку тощо) (смисловий П.), виконання одно- та двослівних інструкцій на позначення автоматизованих дій на кшталт «Подмухай (поклацай язичком, надуй щоки)!» (оральний П.). З усіма молодшими школярами з ООП доцільно виконувати загальнорозвивальні фізичні (локомоторний, сомато-просторовий П.), графічні (графічний П.) вправи, проводити конструктивні ігри (конструктивно-просторовий П.), вправи ручної (мануальний П.), пальчикової (пальцевий П.), артикуляційної (артикуляційний П.), мімічної (мімічний П.) гімнастики.

Напрямок **«Когнітивно-мовленнєва сфера»** передбачає розвиток основних психічних процесів – гнозису, уваги (як невід'ємної складової), пам'яті та мислення.

Гнозис (Г.), або іншими словами впізнавання, має надзвичайно важливе значення для формування психомовленнєвої та навчальної діяльності дітей. Завдяки гнозису здійснюється розпізнавання на дотик поверхні, текстури матеріалу, форми предмета (тактильний Г.), впізнавання та розрізнення мовленнєвих і немовленнєвих звуків (слуховий Г.), впізнавання та розрізнення за допомогою зору різноманітних предметів (предметний зоровий Г.), їх кольорів (кольоровий зоровий Г.), розташування у просторі як цілих предметів, так і їх окремих частин (зорово-просторовий Г.), орієнтування у схемі власного тіла (сомато-просторовий Г.), впізнавання та розрізнення обличч знайомих людей і незнайомих (лицьовий зоровий Г.), вміння помічати помилки на

письмі (графічний зоровий Г.). Виховання спостережливості, розвиток властивостей сприймання (вибірковості, аперцепції, глибини, повноти, готовності) є важливими показниками успішного шкільного навчання.

Увага (У.) являє собою здатність виокремлювати предмети, об'єкти чи явища дійсності, що найбільш актуальні у конкретній ситуації. Цей процес можна здійснювати довільно (довільна У.) чи мимохіть (мимовільна У.). Зосереджуватися можна на зорових об'єктах (модально-специфічна сенсорна зорова У.), певних звукових подразниках (слухова У.), рухах (рухова У.), вирішенні інтелектуальних задач (інтелектуальна У.). Особливий акцент приділено виробленню уваги до звукового, лексичного, морфологічного, граматичного та синтаксичного оформлення мовлення. У молодших школярів із ООП надзвичайно важливо формувати такі властивості уваги як зосередженість, вибірковість, концентрацію, обсяг, розподіл, стійкість і переключення, що стають незамінними помічниками у навчальній діяльності.

Пам'ять (П.) розглядається як здатність запам'ятовування, зберігання та видобування інформації. Так само як і увага, пам'ять може бути зоровою, слуховою та руховою. Такі властивості пам'яті як обсяг, тривалість зберігання та точність відтворення дають змогу учням опановувати нові знання, піднімаючись сходами гармонійного розвитку. Педагог, спираючись на основні форми відтворення матеріалу (впізнавання, спогад, пригадування, ейдетизм), шляхом використання мнемо-таблиць, ізографів, піктограм тощо багаторазово повертається до вже вивченого, допомагає школярам встановити міжпредметні зв'язки, стимулює до пізнавальної та мовленнєвої активності.

Мислення (М.), як уміння здійснювати операції аналізу та синтезу різноманітних явищ дійсності, утворювати на цій основі смислові асоціації, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, є першочерговим для всебічного розвитку молодшого школяра з ООП. Особливу увагу доцільно приділити розвитку конструктивного (вміння співвіднести отвір з відповідною фігурою), наочно-образного (співвіднесення цілого та частин шляхом складання цілісних зображень), просторово-часового (визначення послідовності сюжетних картинок), вербально-логічного (визначення зайвого предмета в ряді однорідних за певними ознаками, класифікація, переказ текстів, продовження розпочатих сюжетів тощо) мислення, формуванню в учнів суджень, умовиводів шляхом індукції (окреме → загальне) та дедукції (загальне → окреме) (форми М.), удосконаленню мисленнєвих операцій (МО) ототожнення, порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, конкретизації, обмеження, класифікації, серіації, заперечення, систематизації тощо.

Окремо розглядаються мисленнєві процеси ймовірного прогнозування (ЙП) та контролю (К) на вербальному та невербальному матеріалі. Ймовірне прогнозування, або іншими словами передбачення, може здійснюватися вербально (словесно) на рівні окремих звуків (домовляння звука; фонетичне ЙП), букв (рецептивне ЙП), складів (складове ЙП), морфем (суфіксів, префіксів, закінчень; морфологічне ЙП), слів (лексичне ЙП), словосполучень (граматичне ЙП), речень (синтаксичне ЙП), а також невербально – передбачаючи зорово-графічний матеріал (букву, цифру, графічний елемент; зорове ЙП), немовленнєвий звук (слухове ЙП), певний рух, алгоритм діяльності (діяльнісне ЙП). Контроль є обов'язковою складовою будь-якого виду діяльності, у т. ч. й мовленнєвої, адже являє собою здатність слідкувати за правильністю своїх дій та співвідносити їх зі зразком. За часовим принципом виділяють попередній (плануючий), поточний (у процесі виконання діяльності) і результативний

(підсумковий) контроль; за просторовим принципом – контроль зором (зоровий К.), слухом (слуховий К.) і м'язовими відчуттями (руховий К.).

Саме комплексне формування когнітивної сфери дасть змогу дітям з ООП навчатися на рівних зі своїми ровесниками з типовим розвитком.

Напрямок **«Емоційно-вольова сфера»** передбачає удосконалення емоційних станів (розуміння прояву та розрізнення нейтральних, позитивних і негативних емоцій), розвиток вольових якостей (витримка, наполегливість, рішучість, самовладання, сміливість, самостійність) і поведінки (вміння диференціювати адаптивні та неадаптивні форми). Важливим для учнів початкових класів є виховання у них вищих почуттів – моральних, почуття обов'язку, практичних, естетичних, інтелектуальних у вигляді здивування, сумніву, впевненості, задоволення. Особлива увага приділяється розширенню зв'язків учнів з ООП із соціальним середовищем, збагаченню їх суспільного досвіду, зміні співвідношення соціальних детермінант (сім'я – школа – клас – друзі).

Провідний вид діяльності у шкільному віці обумовив виділення напряму **«Навчально-мовленнєва діяльність»**, що, як і будь-яка діяльність, має свою структуру, а саме: постановка мети, планування роботи, вибір найбільш раціонального (-их) способу (-ів) дії (дій), етапи виконання, перевірка результатів, виправлення помилок, співставлення отриманих результатів із запланованими, підведення підсумків. Напрямом **«Навчально-мовленнєва діяльність»** передбачено розвиток ряду показників, як-от: цілеспрямованість, усвідомленість, узагальненість, плановість, стійкість, самостійність. Сюди також включені способи сприймання навчального матеріалу – сукцесивний і симультанний. Сукцесивний спосіб являє собою послідовне, покрокове сприймання інформації – спочатку перше, потім друге і лише після цього – третє; симультанний спосіб – одномоментне, цілісне сприймання інформації – «охоплення» певного образу (предметного, графічного) цілком. Саме в навчально-мовленнєвій діяльності відбувається розкриття загальних інтелектуальних здібностей (за Г. Гарвардом) (вербального, музичного, логіко-математичного, просторового, тілесно-кінестетичного, внутрішньоособистісного (інтерперсонального), міжособистісного (інтраперсонального), натуралістичного інтелектів), спеціальних математичних, літературних, музичних здібностей учнів із ООП, на що педагогам слід звертати особливу увагу як на потенційні, ресурсні можливості дітей для подальшого дорослого життя.

Отже, виокремлення зазначених напрямів дозволить зробити корекційно-розвивальну роботу успішною, а завдяки пластичності психіки молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення, тобто її здатності до змін у вигляді різного роду компенсацій, що допомагає прискорити органічне дозрівання, допоможе учням легше та швидше оволодіти як навчальною, так і психомовленнєвою діяльністю.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (1-4 класи)

Для роботи з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами доцільно використовувати відповідні корекційно-розвиткові програми, зацентровані саме на тому напрямі, який потребує найбільшої уваги для кожної дитини зокрема. Репрезентовані корекційно-розвиткові програми (далі «програми») (див. табл. 1), незважаючи на те, що сфокусовані на розвитку когнітивної сфери та зорієнтовані на потреби учнів із тяжкими порушеннями мовлення, одночасно охоплюють усі напрями (див. Розділ 1), що забезпечує комплексність і цілісність роботи з виправлення (компенсації) первинних і запобігання вторинних порушень. Програми розроблені за віковим критерієм (1-4 класи), за принципами «від простого до складного», «від одиничного до загального», «від конкретного до абстрактного» та враховують нейрофізіологічний, нейропсихологічний, психолінгвістичний і діяльнісний підходи, особливості ієрархічної побудови вищих психічних функцій крізь призму лінгвістичного та комунікативного компонентів мовленнєвої діяльності. Програма для кожного класу має свою назву, яка обумовлена віковими особливостями учнів та провідними завданнями розвитку: 1 клас – «Мандрую з Пізнайком», 2 клас – «Пізнаємо світ разом», 3 клас – «Вмію та хочу вчитися», 4 клас – «Розумію, думаю, розповідаю».

Програми мають табличну структуру та складаються з трьох колонок. У першій колонці – «Маршрутні точки розвитку» – зазначені ті психічні процеси та окремі складові, які є підґрунтям для формування як усного, так і писемного мовлення, і складають базис для оволодіння навчальною діяльністю в цілому. У другій колонці – «Орієнтовні результати розвитку здобувачів початкової освіти» – представлені ті показники розвитку, якими можуть оволодіти школярі упродовж навчального року. «Шляхи корекційно-розвивальної роботи» (третья колонка) описані у поняттях «формування», «удосконалення», «розвиток», «пропедевтика», «виховання». Програму кожного класу завершує двокомпонентний перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів освіти на кінець навчального року. Психодинамічний компонент включає перелік показників щодо простежування тенденцій у загальному розвитку учнів. Сумарний компонент передбачає перелік показників, які характеризують досягнення тих чи інших навчальних результатів. Виокремлення таких компонентів допоможе педагогу не лише оцінити продуктивність спільної з учнями діяльності, а й проаналізувати ефективність добору форм і методів роботи, котрі стимулюватимуть школярів до всебічного гармонійного психофізичного, у т. ч. й мовленнєвого, розвитку. Водночас слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

Спираючись на результати діагностики, педагог розробляє індивідуальну корекційно-розвиткову програму для конкретної дитини, беручи за основу ті напрями та змістове наповнення, які необхідні саме їй, орієнтуючись при цьому на обов'язкові базові показники. Саме завдяки вдало продуманій структурі програм стає можливим здійснення реалізації оптимальної моделі цілісного повноцінного розвитку та функціонування особистості молодшого школяра з особливими освітніми потребами.

1 клас
Мандрюю з Пізнайком

Маршрутні точки розвитку	Орієнтовні показники розвитку здобувачів початкової освіти	Шляхи корекційно-розвивальної роботи
<i>Фізично-мовленнєвий розвиток</i>		
Артикуляційний П. ¹ [11, 13, 16, 17, 23, 24, 26]	<ul style="list-style-type: none"> • за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією <i>виконує</i> вправи артикуляційної гімнастики (*)²; • правильно <i>вимовляє (промовляє)</i> окремі звуки, звукосполучення, склади, короткі слова (на матеріалі наявних у мовленні голосних і приголосних звуків, за умов багаторазового повторення, відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку) (*); • <i>повторює</i> за педагогом зразки вживання слів, побудови словосполучень, коротких (у межах 4 слів) речень; 	
Графічний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>обводить</i> по крапках зображення, <i>впізнає</i> та по можливості <i>називає</i> їх; • серед хаотично розташованих букв <i>з'єднує</i> лініями великі та маленькі однойменні букви; • <i>з'єднує</i> лінією зображений предмет та букву, з якої починається написання його назви; • у зошиті в клітинку <i>зображує</i> лінії різних типів, їх комбінації, елементи букв; • <i>заштриховує</i> геометричні фігури (предметні зображення) у напрямку, вказаному стрілками; • <i>пише</i> графічні диктанти; • <i>друкує</i> та <i>пише</i> букви, цифри; • <i>креслить</i> графічні схеми звукового аналізу слів (умовні позначення голосних, твердих і м'яких приголосних звуків), побудови речень із 3–4 слів; • <i>списує</i> (з дошки, підручника, навчальної картки) речення з 2–5 слів; 	
Конструктивно-просторовий П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>викладає</i> з паличок прості геометричні фігури (трикутник, квадрат, прямокутник), окремі букви та цифри, по можливості <i>називає</i> їх; • <i>перевіряє</i> правильність виконання завдання, звіряючись зі зразком (*); 	

¹ Для зручності роботи педагогів маршрутні точки у кожному з напрямів розміщені за алфавітом.

² Показники, відмічені зірочкою (*), є універсальними для зазначеної та наступних вікових груп.

Локомоторний, соматопросторовий П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>зберігає</i> правильну поставу під час вільної ходьби, сидіння за партою (*); • <i>вміє</i> зав'язати шапку, застібнути гудзики (застібку), зашнувати взуття, зав'язати шнурки; • за наслідуванням, зразком, вербальною інструкцією <i>виконує</i> загальнорозвивальні фізичні вправи (*); • <i>виконує</i> різноманітні вправи, узгоджуючи їх із мовленням (*); • <i>відтворює</i> прості ритмічні малюнки (/ , // , ///); • <i>виконує</i> рухи руками, у т. ч. із торканням до певних частин голови (обличчя); 	<p>довготривалої, рухової, зорово-предметної, слухо-мовленнєвої пам'яті;</p> <p>– довільної слухової та зорової уваги;</p> <p>– номінативної, регулюючої функції мовлення;</p> <p>– основних видів мовлення (індикативного, говоріння, слухання, читання, письма);</p> <p>– поточного, кінцевого зорового та рухового контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>виховання</u> чуття ритму, бажання виконувати різноманітні рухові вправи
Мануальний, пальцевий П. [6, 7, 8, 9, 10]	<ul style="list-style-type: none"> • за наслідуванням, графічною схемою, вербальною інструкцією <i>виконує</i> вправи ручної та пальчикової гімнастики (*); • правильно <i>тримає</i> ручку, пензлик, олівець, крейду, <i>вміє користуватися</i> стеками; • <i>пише</i> графічні елементи, плавно переключаючись з одного на інший; 	
Мімічний П.	<ul style="list-style-type: none"> • за наслідуванням, фотографіями, смайликами, відеофрагментами, вербальною інструкцією <i>виконує</i> вправи мімічної та зорової гімнастики (*) (див. Додаток 1); 	
Оральний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> одно- та двослівні інструкції на позначення автоматизованих дій («Подмухай (поклацай язиком, надуй щоки!») (*); 	
Символічний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> жести-звертання однокласників, які ще не оволоділи навичками вербального спілкування; • <i>здійснює</i> імітаційні рухи на позначення названих педагогом схожих за лексичним значенням дій (різати – пиляти – вирізувати) 	
Когнітивно-мовленнєва сфера		
Зоровий графічний Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> та по можливості <i>називає</i> букви на позначення певних звуків, цифри – певних чисел у межах 10; • <i>впізнає</i> букви і цифри, надруковані різними шрифтами; • <i>впізнає</i> частково закриті букви (див. Додаток 2); • <i>знаходить, впізнає</i> та <i>називає</i> букви у незвичному розташуванні, як складову предметних зображень (див. Додаток 3); • <i>розрізняє</i> букви і цифри (3 і з, 1 та і, 4 та ч, 7 і г тощо); • <i>диференціює</i> правильне і помилкове, у т. ч. й дзеркальне, написання букв, цифр; • правильно, чітко <i>читає</i> окремі склади, слова, прості речення; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> різних видів гнозису; • <u>формування</u>: <ul style="list-style-type: none"> – навичок зосередженого та старанного виконання завдань педагога; – гностичного структурного рівня мовлення; – фонематичного та лексичного коду

Кольоровий зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • диференціює основні кольори та їх відтінки, називає їх; • виокремлює предмети за кольором (величиною, формою), абстрагуючись від другорядних ознак; 	<p>імпресивного, експресивного усного та писемного мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>розвиток</u>: – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – короткочасної зорової, слухової пам'яті; – основних видів мовлення (говоріння, слухання, читання); • <u>компенсація первинних і пропедевтика виникнення</u> вторинних порушень психофізичного розвитку; • <u>виховання</u> інтересу до навчання
Лицьовий зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> на фотографіях та називає своїх рідних і знайомих; • <i>запам'ятовує</i> та <i>впізнає</i> обличчя педагогів і однокласників; 	
Предметний зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>співвідносить</i> мовні одиниці з їх предметно-образними відповідниками; • <i>впізнає</i> реалістичні, стилізовані, заштриховані, тіньові, накладені, перекреслені, неповні (за окремими складовими, фрагментами) зображення предметів, називає їх; • <i>впізнає</i> та називає зображення предметів у різних ракурсах; • розглядаючи ілюстрацію, <i>впізнає</i> героїв знайомих казок, по можливості називає їх; 	
Слуховий Г. [11, 13, 16, 23]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> та диференціює мовленнєві і немовленнєві звуки; • <i>впізнає, диференціює</i> та <i>імітує</i> звуки, які видають свійські тварини; • <i>впізнає</i> та <i>розрізняє</i>, по можливості <i>повторює</i> окремі звуки, відкриті та закриті склади, слова, їх невеличкі ряди (з 2–3 елементів); • <i>визначає</i> на слух наголошений склад у слові; • <i>впізнає</i> ціле слово за трьома послідовно почутими звуками; • на слух <i>розпізнає</i> слова на позначення назв предметів, ознак, дій; • зосереджено <i>слухає</i>, чітко та правильно <i>повторює</i> за педагогом паронімічні пари (мишка – миска, жабка – шапка); • на слух <i>виокремлює</i> речення як синтаксичну одиницю; 	
Сомато-просторовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> у схемі власного тіла; • <i>показує</i> правою (лівою) рукою названі педагогом предмети; • <i>диференціює</i> ритмічні малюнки (мелодії), по можливості відтворює їх сплесками чи відстукуванням; 	
Тактильний Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> на дотик поверхню і текстуру матеріалів; • обмацуючи об'ємні букви та цифри, об'ємні (площинні) геометричні фігури, <i>впізнає</i> і називає їх; • <i>відчуває</i> локалізацію доторкань; 	

Зорова У.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>звертає</i> увагу на гармонійне поєднання форм, кольорів у предметах оточуючої дійсності, на оформлення приміщення класу, школи, прилеглої до школи території; • серед ряду предметних зображень (геометричних фігур, букв, цифр) <i>знаходить</i> потрібне (-у, -і); • <i>знаходить</i> у ряду предметів схожі та відмінні; • розглядаючи зображення, <i>визначає</i> та <i>називає</i>, якої (-их) саме деталі (-ей) не вистачає; • на картці серед хаотично розташованих цифр різного розміру, кольору, написаних різним шрифтом <i>знаходить</i> і <i>називає</i> їх у правильному порядку від 1 до 9 (від 9 до 1); • на картці серед хаотично розташованих цифр різного розміру, кольору, написаних різним шрифтом <i>знаходить</i> і <i>називає</i> цифри певного кольору від 1 до 9; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> мимовільної, довільної, модально-специфічної сенсорної слухової, зорової, модально-неспецифічної рухової, інтелектуальної уваги; • <u>пропедевтика</u> застрягань на попередньому матеріалі, втомлюваності; • <u>формування</u>: – гностичного та смислового структурного рівня мовлення; – лексичного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; – диференційованих дій за словесною інструкцією; • <u>розвиток</u>: – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – працездатності; – предметного зорового, зорово-просторового гнозису; – зосередженості, вибірковості, концентрації, рухливості, обсягу, розподілу, стійкості, переключення уваги;
Інтелекту-альна У.	<ul style="list-style-type: none"> • адекватно <i>переходить</i> від виконання одного завдання до іншого; • <i>перевіряє</i> правильність виконання завдання та при потребі <i>прагне виправити</i> помилки; • відповідально, критично <i>ставиться</i> до власного мовлення, <i>уміє помічати</i> мовленнєві недоліки та <i>виправляє</i> їх; • уважно <i>розв'язує</i> приклади, <i>прослідковує</i> залежність між арифметичною дією та 	<ul style="list-style-type: none"> – короткочасної зорової, слухової пам'яті; – основних видів мовлення (говоріння, слухання, читання,

	здобутим результатом, <i>може пояснити її</i> ;	письма); – номінативної, пізнавальної, регулюючої, комунікативної функції мовлення; – поточного та кінцевого зорового, слухового контролю; • <u>компенсація первинних</u> і <u>пропедевтика виникнення</u> вторинних порушень психофізичного розвитку; • <u>виховання</u> уваги до орфоепічного, лексичного, граматичного оформлення мовлення
Рухова У.	<ul style="list-style-type: none"> • слухаючи ряд слів, названих педагогом, <i>диференціює</i> істинне і неістинне, виконуючи відповідні рухи обома руками до і від себе; • на картці з хаотично або рядами розташованими буквами (цифрами, геометричними фігурами чи предметами) почергово <i>знаходить і закреслює</i> (підкреслює, обводить) назване педагогом (закресли всі трикутники); • серед ряду геометричних фігур <i>знаходить і закреслює (обводить)</i> названу педагогом пару, чітко дотримуючись вказаної послідовності (○□, а не □○) (розміру, кольору тощо); • <i>слідкує</i> за охайністю виконання роботи, працюючи в зошиті, малюючи фарбами, користуючись ножицями, ліплячи з пластиліну (глини), виконуючи аплікацію; 	
Слухова У. [11, 23, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прислухається</i> до орфоепічного, лексичного, граматичного оформлення мовлення (*); • зосереджено <i>слухає</i> музику; • уважно <i>слухає, чує, розуміє</i> та <i>виконує</i> вербальні інструкції педагога (*); • з <i>повагою ставиться</i> до педагога, <i>уважно слухає</i> його пояснення та розповідь, відповіді однокласників (*); • <i>виправляє</i> помилки, навмисно допущені педагогом; прагне до виправлення помилок у власному мовленні (*); • <i>помічає</i> семантичну та звукову відмінність слів-паронімів (росте малина – їде машина); • <i>називає</i> звук, який найчастіше зустрічається у змісті вірша; • аналізує ряд спільнокореневих лексем і з допомогою педагога, за умов акцентованої вимови <i>визначає</i> на слух корінь слів (без чергувань голосних і приголосних) (риба, рибка, рибний); • уважно <i>слухає</i> ряд слів із кількох тематичних груп і <i>плескає</i> в долоні тільки тоді, коли <i>почує</i> назви предметів із заздалегідь визначеної групи (комахи – птахи, одяг – головні убори); • <i>уважно слухає</i> невеличкий віршований чи прозовий літературний твір, <i>відповідає</i> на запитання за його змістом, по можливості <i>переказує</i> (з опорою на наочність, алгоритм, з допомогою педагога); 	

Зорова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i>, хто з однокласників де сидить, <i>помічає</i> його (її) відсутність на уроці, <i>називає</i> його (її) ім'я та прізвище у родовому відмінку однини (за допомогою педагога); • подивившись на зображення упродовж 1 с, <i>називає</i> його; • за завданням педагога <i>запам'ятовує</i> ряд предметів (зображень) (4-5) і <i>називає</i> їх; <i>визначає</i>, якого предмета не стало (який з'явився, змінив місце свого розташування); • <i>запам'ятовує</i> та <i>називає</i> кількість побачених предметів чи зображень; • <i>запам'ятовує</i> і <i>користується</i> під час розв'язування прикладів і задач таблицями на додавання та віднімання у межах 10; • мимовільно асоціативно <i>запам'ятовує</i> (у т. ч. з опорою на ейдетичні символи): <ul style="list-style-type: none"> – предметні зображення; – графічне позначення звуків і прагне відтворювати їх у друкованому та рукописному вигляді; – цілісний графічний образ слів; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> провідного (-их) і недомінантних видів пам'яті; короткочасної та свідомої довготривалої, оперативної, слухомовленнєвої, зорово-предметної, рухової, ейдетичної пам'яті; основних форм відтворення (впізнавання, спогаду, пригадування, ейдетизму); • <u>формування</u>: <ul style="list-style-type: none"> – елементарних науково-практичних понять шляхом запам'ятовування навчального матеріалу; – елементарних навичок користування мнемотехнічними прийомами для запам'ятовування; • <u>розвиток</u>: <ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – предметного зорового, кольорового зорового, зорово-просторового гнозису; – кінетичного, кінестетичного, мануального, пальцевого, конструктивно-просторового праксису; – сенсорної іконічної та ехоїчної пам'яті; – короткочасної та свідомої довготривалої, оперативної, слухо-
Інтелектуальна П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пригадує</i> події минулого, події упродовж дня, <i>розповідає</i> про них, користуючись фонетично, лексично, граматично правильним зв'язним мовленням; • <i>запам'ятовує</i> та <i>називає</i> своє ім'я, прізвище, вік, членів своєї родини, домашню адресу та номер школи; • старанно <i>працює</i> на уроці, <i>прагне зрозуміти</i> та <i>запам'ятати</i> пояснення педагога; • за завданням педагога, спираючись на зорові та / чи слухові опори, у т. ч. мнемотехнічні прийоми, упродовж 20 с <i>запам'ятовує</i>, <i>пригадує</i>, <i>впізнає</i> та <i>відтворює</i> графічний, фонетичний, лексичний матеріал у межах 3–5 елементів; • <i>запам'ятовує</i>: <ul style="list-style-type: none"> – що при прямій лічбі кожне наступне число більше від названого на один, при зворотній – менше на один; – алгоритми розв'язування задач і при потребі застосовує їх; – еквіваленти переведення одних одиниць в інші (дм → см → мм); – що вітаміни, рослинні продукти (зелень, овочі, фрукти) є необхідними для нормальної життєдіяльності організму людини і є профілактичним засобом проти багатьох хвороб; – назви та послідовність частин доби, пір року, їх основні ознаки; 	

	<p>– значення та вимову дво- та трискладових слів зі збігом приголосних, виділяючи голосом наголошений склад;</p> <p>– групи слів, пари простих речень (безпосередньо, відстрочено після традиційної паузи, після паузи, заповненої коротким діалогом упродовж 30 с);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує та розрізняє</i> кількісну (Скільки?) та порядкову (Який? Котрий?) лічбу; <p><i>запам'ятовує та відтворює</i> ряд чисел (цифр) від 1 до 10;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує, розрізняє та називає</i> площинні (круг, овал, трикутник, квадрат, прямокутник, багатокутник) та об'ємні геометричні фігури (куля, куб, циліндр); • <i>запам'ятовує, розуміє та застосовує</i> під час виконання письмових робіт вивчені правила; • <i>запам'ятовує, пригадує та малює</i> елементарні зображення із заданим звуком; • <i>вивчає та застосовує</i> правила написання великої букви у словах; • <i>запам'ятовує та прагне розповісти</i>, як люди працюють і відпочивають у різні пори року; • <i>запам'ятовує та називає</i> дні тижня по порядку; • <i>запам'ятовує</i> листя та плоди дерев, <i>порівнює, розрізняє та називає</i> їх; • <i>запам'ятовує та може розповісти</i> про призначення світлофора, його кольорів, <i>називає</i> дію відповідно кольору; 	<p>мовленнєвої, зорово-предметної, рухової, ейдетичної пам'яті;</p> <p>– довільної слухової та зорової уваги;</p> <p>– номінативної, пізнавальної, регулюючої функції мовлення;</p> <p>– основних видів мовлення (індикативного, повторюваного, автоматизованого, говоріння, слухання, читання, письма);</p> <p>– довільної репродуктивної уваги;</p> <p>– кінцевого зорового, слухового, рухового контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>компенсація первинних і пропедевтика виникнення</u> вторинних порушень психофізичного розвитку; • <u>виховання</u> уважності
Рухова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> (у т. ч. з опорою на ейдетичні символи) та: <ul style="list-style-type: none"> – відтворює ряд із 2-3 простих ритмічних малюнків; – виконує ряд послідовних інструкцій (доручень); – відтворює послідовність дій з метою досягнення певного результату; – повторює ряд (3–4) однорідних (неоднорідних) рухів; 	

<p>Слухова П. [11, 16, 23, 24]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує та називає імена, по батькові педагогів, імена та прізвища однокласників;</i> • <i>запам'ятовує та називає кількість почутих однорідних (неоднорідних) звукових сигналів (3–5);</i> • <i>послухавши звук упродовж 1 с, відтворює його;</i> • <i>запам'ятовує ряд (3–4) з голосних (приголосних, голосних і приголосних) звуків;</i> • <i>запам'ятовує перший звук свого прізвища, серед ряду показаних педагогом букв впізнає свою, встає і називає її;</i> • <i>запам'ятовує вербальний матеріал, використовуючи логічні ланцюжки;</i> • <i>мимовільно асоціативно запам'ятовує, пригадує, впізнає та відтворює (називає) числовий ряд у межах 10, кількаразово почуті слова, прості і поширені речення, лічилки, заклички, скоромовки, чистомовки, домовлянки, віршовані мініатюри, звуковий, звуконаслідувальний матеріал до ігор, пісенні рядки, емоційно позитивно відгукується на них (з допомогою педагога), прагне до подальшого використання їх у власному мовленні;</i> • <i>сприймає на слух умову задачі, розуміє її зміст, запам'ятовує числові дані, складає скорочений запис, правильно розташовує за певною схемою та записує умову, відповідний числовий вираз і відповідь на сторінці зошита;</i> • <i>впізнає, запам'ятовує та називає основні типи музики (колискова, пісенна, танцювальна, маршова);</i> 	
<p>Вербально-логічне М.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>класифікує предмети в групі, по можливості називає їх узагальнюючим словом;</i> • <i>у групі предметів визначає зайвий, по можливості називає його;</i> • <i>показує та по можливості називає знайомі геометричні фігури, їх колір;</i> • <i>лічить предмети у кожній групі, знаходить і називає відповідну цифру;</i> • <i>лічить букви у одно- та простих (без збігів) двоскладових словах, показує відповідну цифру;</i> • <i>в групі предметів знаходить зайвий за певними ознаками (видо-родові, колір, форма, величина, функціональні, структурні відмінності, тощо), по можливості аргументує свій вибір;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> різних видів мислення та мисленневих операцій; • <u>формування:</u> – понять, суджень, умовиводів шляхом індукції та дедукції; пізнавальної та мовленнєвої активності; – лексичної системності

Конструктивне М.	<ul style="list-style-type: none"> • складає дошки Сегена різної складності, по можливості називає знайомі геометричні фігури; • «ремонтуює» килимки, добираючи латки, які підходять за формою, кольором, місцем розташування елементів; 	(валентності) слів; – парадигматичних і синтагматичних мовленнєвих закономірностей; – гностичного, смислового структурного рівня мовлення; – фонематичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного кодів імпресивного та експресивного усного мовлення; – вміння узагальнювати групи предметів за зовнішніми, функціональними, структурними чи видо-родовими ознаками;
Логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • продовжує прості логічні ланцюжки, добираючи потрібне зображення з трьох запропонованих (заєць – морква, собака – ?; шишка, кістка, капуста); • продовжує логічний ланцюжок, додаючи потрібне предметне зображення із запропонованих (повна склянка соку → півсклянки → чверть склянки → соку у склянці на денці); • розв'язує елементарні логічні задачі (з опорою на наочність) по можливості пояснює власний хід думок (Мене звати Оля. У мого брата тільки одна сестра. Як звати сестру мого брата?); 	• <u>розвиток:</u> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії;
Наочно-образне М.	<ul style="list-style-type: none"> • складає цілісне зображення із візуально розрізаних частин (розрізна картинка, пазли, кубики), по можливості називає його; • розглядає предмет (зображення), виокремлює складові, по можливості називає їх; 	– предметного зорового, кольорового зорового, зорово-просторового гнозису; – кінестетичного, мануального, пальцевого, конструктивно-просторового праксису;
Просторово-часове М	<ul style="list-style-type: none"> • називає колір стрілки, що показує вгору (вниз, ліворуч, праворуч); • за допомогою серії сюжетних картинок із відображенням часо-просторових відношень створює єдиний сюжет, по можливості складає зв'язну розповідь за ним; 	– довготривалої, оперативної, зорово-предметної, слухомовленнєвої пам'яті; – довільної слухової та зорової уваги;
Форми М.	<ul style="list-style-type: none"> • розрізняє поняття «раз» і «один», правильно вживає їх; • оперує поняттями «звук», «голосний (приголосний, м'який, твердий) звук», «склад», «слово», «словосполучення», «речення», диференціює їх; • з опорою на наочність і допомогою педагога висловлює стверджувальні чи заперечливі судження (Швачка шиє одяг. Перукар одягу не шиє. Він робить зачіски) (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку) (*); • за аналогією, з опорою на наочність і з допомогою педагога робить умовиводи від загального до конкретного і навпаки (Холодильник, лампа, праска, фен – це електроприлади. Вони працюють за допомогою електрики. Пилосос також так працює. Отже, це електроприлад); 	– основних видів мовлення (індикативного, монологічного, говоріння, слухання);
МО абстрагування	<ul style="list-style-type: none"> • з групи предметів (зображень) виокремлює такий (-е), який (-е) відрізняється від інших певною ознакою, по можливості називає його; 	– номінативної, комунікативної, регулюючої функцій мовлення;

	<ul style="list-style-type: none"> • абстрагуючись від другорядних ознак, <i>добирає</i> найбільш влучні слова (червона квіточка, але рум'яні щоки) (*); 	<p>– вербального та невербального ймовірного прогнозування;</p> <p>– поточного, кінцевого вербального та невербального контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>виховання</u> бажання вербально спілкуватися, користуючись фонетично, лексично, граматично правильним зв'язним мовленням
МО аналізу [11, 12, 16, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> аналіз (у зовнішньому та внутрішньому планах): <ul style="list-style-type: none"> – звуковий: частковий – визначає перший, останній звук, наявність, місце звука в слові, повний – визначає послідовність і кількість звуків у слові; без або з опорою на слух за умови промовляння педагогом, дитиною; (*) – звуко-буквений – визначає відповідність кожного зі звуків складу, слова певній літері; (*) – складовий: частковий – визначає перший, останній склад, наголошений склад, наявність, місце складу у слові; повний – визначає послідовність і кількість складів у слові; за умови промовляння педагогом, дитиною; (*) – морфологічний: частковий – визначає наявність суфікса, префікса в слові; (*) – синтаксичний: частковий – визначає наявність слова (словосполучення) в реченні (речення в тексті); (*) • <i>аналізує</i> текст задачі, виокремлює складові; 	
МО аналогії	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> завдання педагога, використовуючи аналогію; за аналогією до асоціативно пов'язаної між собою пари слів, запропонованих педагогом, <i>формує</i> наступну пару із запропонованих слів (з опорою на наочність, записані слова на картках) (сонце – день, місяць – ... (ніч, зірка, луна); • за аналогією <i>здійснює</i> словотворення іменників і дієслів, відмінювання іменників і прикметників, утворює граматичні форми іменників і дієслів (число, рід; час, вид); <i>добирає</i> паронімічні пари; (*) 	
МО заперечення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>закреслює</i> в групі предметних зображень таке, в назві якого немає певного звука; • серед кількох рядів букв (цифр) (з 3-4 елементів) <i>знаходить</i> і <i>показує</i> той, в якому немає певної букви (цифри); 	
МО класифікації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>класифікує</i> предмети за групами, називаючи кожну узагальнюючим словом; • <i>диференціює</i> лексеми на позначення розмірових характеристик; • <i>доповнює</i> наявні групи, запропоновані педагогом (форми, величини, кольори); • самостійно <i>утворює</i> групи, розкладаючи предметні зображення відповідно до кількості складів у їх назвах; • <i>читає</i> слова, <i>співвідносить</i> їх із певною ознакою (гарячий – холодний, важкий – 	

	<ul style="list-style-type: none"> • легкий), групою (овочі – фрукти, одяг – взуття); • із закушеним кінчиком язика <i>розкладає</i> на дві купки предметні зображення з опозиційними звуками ([л]-[р], [з]-[ж] тощо); 	
МО конкретизації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>співвідносить</i> представника певної професії зі знаряддям його праці, по можливості <i>називає</i> його; • у відповідь на запропоноване педагогом слово-узагальнення, конкретизуючи, <i>називає</i> ряд предметів; (*) • <i>конкретизує</i> значення багатозначних слів (антонімів, синонімів, паронімів, омонімів); (*) 	
МО обмеження	<ul style="list-style-type: none"> • <i>показує</i> всі цифри, крім...; • <i>називає</i> всі букви, крім...; • <i>розфарбовує</i> тільки ті предмети, назви яких починаються (закінчуються) на певний звук; • <i>підкреслює</i> у словах певну букву (н у словах слон, ніс, сани, ананас); 	
МО ототоження	<ul style="list-style-type: none"> • серед ряду зображень (цифр, букв, коротких слів) <i>знаходить</i> два однакові, показує, називає (читає) їх; • у ряді повільно вимовлених педагогом звуків <i>помічає</i> однакові, називає їх; 	
МО порівняння, співставлення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> два предмети за зовнішніми, функціональними, структурними чи видовими ознаками; мовленнєві та не мовленнєві, голосні та приголосні звуки; • <i>порівнює</i> букви (цифри) за подібністю елементів; • <i>з'єднує</i> лініями предмети, назви яких починаються (закінчуються) на однакові звуки; 	
МО синтезу [16, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>здійснює синтез</i>: <ul style="list-style-type: none"> – звуковий – утворює склади і слова з окремих звуків (т, а – та; с, о, м – сом); (*) – звуко-буквений – складає слова з букв (3-4) за умови промовляння педагогом, дитиною; знаходить і називає відповідне предметне зображення; (*) – буквений – із букв, запропонованих врозкид (4-5), складає назву зображеного предмета, визначає «зайву» букву, записує слово у клітинки (див. Додаток 4); з двох складів, розташованих на певній відстані, утворює та читає слова (див. Додаток 5); – складовий – утворює слова з окремих складів (приголосний + голосний; голосний + приголосний); 	

	<p>– морфологічний – утворює слова шляхом додавання префіксів, суфіксів до кореневої частини; виправляє помилки при неправильному називанні; (*)</p> <p>– синтаксичний – складає речення шляхом поєднання окремих слів; (*)</p>	
МО систематизації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>показує</i> предмети від найбільшого до найменшого (найвищого до найнижчого, від найтоншого до найтовщого, від найдовшого до найкоротшого, від найвужчого до найширшого) і навпаки; • <i>продовжує</i> ряд зображень, розташованих у певній розмірній послідовності (від великого до маленького чи навпаки); 	
МО узагальнення (генералізації)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>об'єднує</i> в групи одно- та різнорідні предмети, по можливості <i>називає</i> їх одним словом; • серед запропонованих предметних зображень <i>вибирає</i> ті, які можна віднести до певної групи (дерева – капуста, клен, дзвіночки, верба, береза, волошка, дуб); • <i>читає</i> 4 слова, записані в стовпчик, <i>знаходить</i> зайве, <i>називає</i> три інші предмети узагальнюючим словом; • <i>володіє</i> узагальненням «шкільне приладдя», «голосні, приголосні (тверді, м'які) звуки», «слова», «речення»; • <i>знаходить</i> спільний звук у назвах груп зображених предметів, у спеціально відведеному віконечку <i>пише</i> відповідну букву; 	
Діяльнісне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • з опорою на предметне зображення <i>прогнозує</i> можливу дію (побачивши футбольний м'яч, імітує удар ногою по ньому); • уважно <i>слухає</i> умову задачі, визначаючи в ній головне, <i>прогнозує</i> способи (вибір потрібного алгоритму (-ів) розв'язання); 	
Граматичне ЙП [24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>доповнює</i> розпочате педагогом словосполучення (предмет + ознака, предмет + дія); 	
Зорове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • з опорою на неповне предметне зображення <i>прогнозує</i> можливі варіанти його завершеності (побачивши круг, може уявити сонце, кавун, яблуко тощо); 	
Лексичне ЙП [24]	<ul style="list-style-type: none"> • з опорою на предметне зображення <i>прогнозує</i> вибір потрібного слова (гострий, колючий – їжак, ніж); (*) • <i>читає</i> дієслово, утворене від звуконаслідування, <i>прогнозує</i> і <i>знаходить</i> зображення істоти, якій воно належить; 	
Морфологічне ЙП [24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>завершує</i> слова, розпочаті педагогом, додаючи зменшувально-пестливі суфікси (подуш..., шиш..., чаш... + ечк (-а)); 	

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вживає</i> префікси на позначення переміщення об'єктів, доповнюючи запропоноване педагогом слово (йти – відійти, перейти, зайти);
Рецептивне ЙП [21, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>дописує</i> букву (на початку, в кінці, всередині), утворюючи слово; • <i>дописує</i> кінцевий склад, утворюючи двоскладове слово (гру... – груша); • <i>читає</i> склад, <i>знаходить</i> предметне зображення, назва якого починається на прочитаний склад (гу – гусак, ко – корова, те – телевізор, ри – риба);
Синтаксичне ЙП [24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>доповнює</i> речення, розпочате педагогом, 1–2 лексично доречними, граматично узгодженими словами, які відповідають змісту висловлювання; (*) • <i>розглядає</i> сюжетну картинку, складає розповідь, придумуючи початок і логічно розвиваючи послідовність подій; (*)
Складове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>завершує</i> розпочате педагогом слово відповідним складом; (*)
Слухове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • розглядаючи предметну чи сюжетну картинку, <i>прогнозує</i> можливий звуковий сигнал (хлопчик тягнеться вказівним пальцем до дверного дзвінка – дзінь!);
Фонетичне ЙП [11, 23, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>завершує</i> розпочате педагогом слово відповідним звуком (з опорою на наочність і без неї); (*) • <i>прогнозує</i> початковий (голосний, приголосний) звук неповного слова; (*)
Зоровий К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знаходить</i> неточності на малюнках (предметах) («Що не так?»); (*) • <i>перевіряє</i> відтворення зображення, складання картинки, звіряючись зі зразком; (*)
Орфографічний К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність написання букви (цифри, складу, слова), звіряючись зі зразком; (*)
Руховий К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність утримання певного положення (укладу) чи виконання рухів (загальнорозвивальних, артикуляційних, мімічних, пальчикових) з опорою на зразок, графічну схему (☞, ☜, ☝, ☞), дзеркало; (*)
Слуховий К. [11, 23, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність вимови звуків (складів, слів) шляхом прослуховування аудіозаписів; • <i>контролює</i> фонетичну правильність, темп, інтонаційне оформлення почутого мовлення, коректно виправляє помилки; (*) • <i>прагне виправляти</i> помилки у власному мовленні; (*)
Смисловий К. [11, 13, 17, 23, 24]	<ul style="list-style-type: none"> • у спеціально створених навчальних ситуаціях <i>контролює</i> семантичну правильність, емоційне насичення мовлення педагога на матеріалі звуків і складів («Ой-ой-ой, – сміється дівчинка»);

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> відповідність реальності на ілюстративному («Нісенітниця»), звуковому («Жабенята нявкали»), вербальному матеріалі («Виправ слово (словосполучення, речення, казку); На вулиці пішов дощ, тому що Марійка взяла парасольку), адекватно емоційно <i>реагує</i> на нього; (*) • <i>розуміє</i> абсурдність змісту запропонованої логічної задачі 	
Емоційно-вольова сфера		
Нейтральні, позитивні, негативні емоції	<ul style="list-style-type: none"> • <i>радіє</i> зустрічі з однокласниками, педагогами (*); • <i>підтримує</i> гарний настрій під час сумісної діяльності з однокласниками (*); • <i>вміє відтворювати</i> за зразком педагога певний емоційний стан, використовуючи для контролю індивідуальне дзеркальце; • <i>домальовує</i> рот зображеним смайликам відповідно до названих педагогом емоційних станів (☺ – веселий, ☺ – спокійний, ☹ – сумний); • <i>вміє сприймати, диференціювати, виразити</i> емоційні переживання шляхом міміки, пантоміми, жестів та використовуючи характерологічні вербальні засоби, емоційно-оцінну лексику (з допомогою педагога); • <i>вміє відстежити, назвати, передати та відтворити</i> свій емоційний стан за допомогою кольорів, форм, звуків, рухів (на папері, у предметах ліплення чи аплікації, при роботі з піском); • слухаючи музику, вірш, прозовий твір, розглядаючи картину, переглядаючи виставу, аналізуючи проблемну ситуацію (з опорою на сюжетну картинку, серію картинок, почуте коротке оповідання) тощо, <i>відчуває</i> різноманітні емоційні переживання (емоційний настрій), <i>прагне поділитися</i> враженнями від побаченого чи почутого з дорослими та ровесниками, висловлюючи своє емоційно-оцінне ставлення (з допомогою педагога); (*) • терпляче <i>очікує</i> зеленого сигналу світлофора для переходу вулиці; • <i>розуміє</i>, що не можна насміхатися з людини, висміювати її зовнішні чи психофізичні недоліки (*); • <i>проявляє</i> емпатію до людей, які перебувають у скрутному становищі, <i>прагне</i> їм допомогти (*); • з повагою, теплом, турботою <i>відноситься</i> до рідних, близьких людей (*); • за ціннісною шкалою <i>визначає</i> ступінь теплоти відношення до людей із близького оточення; 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розширення уявлень</i> про різні види емоцій; • <i>позбавлення</i> психоемоційного напруження; • <i>формування:</i> – лексичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; – адекватних емоційних стосунків; • <i>розвиток:</i> – навичок невербального спілкування, сприймання емоційного стану інших людей; – різних видів гнозису, праксису, уваги, мовлення; – емоційно-образної пам'яті на основі безпосереднього сприйняття предметів і явищ оточуючої дійсності; – навичок невербального спілкування, сприймання емоційного стану інших людей; – смислової, зорової, лексичної, граматичної, синтаксичної антиципації; – поточного та кінцевого контролю; • <i>попередження</i> виникнення негативістських, фобічних,

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>намагається розповісти</i> про події з власного життя, висловлюючи емоційне ставлення до них, використовуючи відповідну інтонацію, правильно ставлячи логічний наголос (із допомогою педагога); • <i>прагне наслідувати</i> вчинки позитивних героїв знайомих літературних творів; • <i>приймає участь</i> у розігруванні сюжету добре знайомої казки (оповідання, вірша), передаючи емоційний стан героя за допомогою мовлення, пантоміми, міміки і жестів; • <i>контролює</i> свою поведінку, <i>розуміє</i> адекватність чи неадекватність як власної поведінки, так і інших людей 	<p>ейфоричних проявів, емоційної в'язкості;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виховання</i> гальмівних процесів, які лежать в основі вміння стримувати себе, свої почуття, безпосередні ситуативні бажання
Навчально-мовленнєва діяльність		
Загальні показники	<ul style="list-style-type: none"> • <i>проявляє інтерес</i> до навчальної та інших видів діяльності; • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> вербальний і невербальний матеріал, використовуючи доступні для сприймання та розуміння зорові, слухові, рухові, емоційно насичені мнемотехнічні прийоми; • <i>перевіряє</i> правильність виконання завдання, зв'язуючись зі зразком; • із задоволенням <i>засвоює</i> емоційно насичений навчальний матеріал; • <i>вміє</i> наполегливо <i>досягати</i> своєї мети, незважаючи на труднощі; • <i>отримує задоволення</i> від правильно виконаного завдання; • <i>долає</i> власну <i>невпевненість</i> і <i>скутість</i> шляхом ритмічного виконання фізичних вправ; 	
Мотиваційно-потребнісна складова	<ul style="list-style-type: none"> • <i>проявляє</i> допитливість, звертаючись до дорослих із запитаннями; • <i>прагне</i> досягати успіху, докладаючи певного рівня вольових зусиль; • <i>не впадає в розпач</i> при помилковому виконанні завдання та виникненні невдач; • <i>прагне доводити</i> розпочату справу до кінця; 	
Способи сприймання навчального матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • послідовно та плавно <i>читає</i> склади, утворюючи ціле слово; • послідовно промовляючи слово по звуках, <i>перешифровує</i> їх у букви, <i>записує</i> слово; • <i>дотримується</i> певного порядку, алгоритму дій; • розглядаючи предмет (зображення, фотографію, картину), <i>бачить</i> його (її) цілком, у всій повноті, зором зупиняючись на тих деталях, які в першу чергу привернули увагу; • <i>впізнає</i> знайомі слова на вивісках, рекламних щитах тощо, цілісно сприймаючи їх; 	

Свідомість	<ul style="list-style-type: none"> • <i>відрізняє</i> себе від інших, усвідомлюючи свою індивідуальність і значущість; • <i>говорить</i> про себе, вживаючи займенник у першій особі однини, правильно узгоджує його з дієсловами минулого часу у роді та числі (я підійшов, я підійшла) (з незначною допомогою педагога); • поступово <i>починає усвідомлювати</i> себе школярем, ототожнюючи з іншими учнями; • <i>вміє</i> підтримувати порядок як на робочому місці, так і в портфелі; • <i>відчуває</i> задоволення від добре виконаної справи; • <i>знає</i> та <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки з художніми матеріалами та інструментами, правил поведінки у школі, вдома, на вулиці, у природному довкіллі; • <i>звертається</i> по імені до однокласників, по імені та по батькові до дорослих, вживаючи кличний відмінок; • <i>розуміє</i> звернене мовлення однокласників, <i>уміє</i> адекватно <i>реагувати</i> на помилки в їх мовленні (*); • <i>працює</i> в парах і малих групах, дотримуючись встановлених правил і морально-етичних норм; • <i>дотримується</i> режиму дня; • <i>контролює</i> свою поведінку, оцінює якість власних дій, їх адекватність або неадекватність (*); • <i>засвоює</i> алгоритми, узагальнені способи мисленнєвої діяльності (*); • <i>допомагає</i> однокласникам при утрудненнях під час виконання завдань; • <i>засвоює</i> та <i>виконує</i> правила поведінки в школі, вдома, на вулиці, у природному довкіллі; • <i>знає</i> правила поведінки у небезпечних ситуаціях; • з опорою на сюжетні картинки <i>розповідає</i>, які із зображених ситуацій є небезпечними, та <i>пояснює</i>, чому саме; • <i>бережливо ставиться</i> до речей, із повагою <i>відноситься</i> до праці людей (*) 	<p>взаємодії;</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналітико-синтетичної діяльності; – лицьового зорового, зорово-просторового, сомато-просторового гнозису; – довільної слухової та зорової уваги; – пізнавальної, регулюючої та комунікативної функції мовлення; – основних видів мовлення (індикативного, моно- та діалогічного, говоріння, слухання); – поточного контролю; <p>• виховання інтересу до різних видів навчальної діяльності, морально-етичних норм поведінки, уважного, чуйного, турботливого ставлення до однокласників, поваги до дорослих</p>
------------	--	---

Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів освіти на кінець навчального року (1 клас):

1. Психодинамічний компонент:

- усвідомлення себе школярем, ототожнення з іншими учнями;
- інтерес до навчальної та інших видів діяльності;
- прагнення пізнавати щось нове, у т. ч. й шляхом дослідницької діяльності;
- розуміння, запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу;
- опанування новими поняттями з різних галузей знань;
- орієнтування у схемі власного тіла, в просторі, на сторінках зошита та підручника;
- слухання музики, розгляд картин, перегляд вистав тощо з відчуттям різноманітних емоційних переживань; прагнення поділитися враженнями від побаченого чи почутого з дорослими та ровесниками;
- посилення участі у спортивно-оздоровчих, сезонних святах і розвагах, внутрішньокласних театралізованих виставах, іграх-драматизаціях;
- прагнення досягати позитивного результату, долаючи труднощі;
- адекватна оцінка подій, вчинків як ровесників, так і своїх власних;
- відчуття власного емоційного стану, спроби контролювати та при потребі змінювати його;
- звернення уваги на звукове, лексичне, морфологічне, граматичне та синтаксичне оформлення мовлення;
- контроль за правильністю, темпом, смисловим та інтонаційним оформленням власного та зверненого мовлення, прагнення виправити помилки.

2. Сумарний компонент:

- налагодження контакту з педагогом (-ами) та ровесниками;
- орієнтування в приміщенні школи, класу, на своєму робочому місці;
- вміння слідкувати за порядком в одязі (речах), без нагадування дорослих приводити його (їх) у належний стан;
- вміння зав'язати шапку, застібнути гудзики (застібку), зашнурувати взуття, зав'язати шнурки;
- розуміння, знання та дотримання правил культури харчування; правил поведінки при спілкуванні з дорослими, міжособистісного спілкування; правил безпечної поведінки у школі, класі, на природі, вулиці, вдома, під час психодіагностичної, навчально-виховної, корекційно-розвивальної та творчої роботи;
- фіксація змін у природі в залежності від пір року та погоди, прагнення розповідати про них;
- розгляд, впізнавання зображень в умовах накладання одне на одне, зашумлення, площинних та об'ємних чорно-білих, неповних, контурних, силуетних зображень знайомих предметів, істот, виокремлення складових;
- порівняння предметів за розміром, кольором, формою, груп предметів за кількістю;
- уважне слухання педагога, розуміння зверненого мовлення, усвідомлене виконання одно- та кількоступеневих інструкцій;
- відповіді на запитання простими поширеними реченнями;
- вміння правильно тримати ручку, олівець, пензлик, користуватися лінійкою, стеками, ножицями;
- вміння писати ведучою рукою у межах рядка і поля в зошиті та на дошці цифр, букв, коротких слів;
- вміння розв'язувати приклади у межах 10, арифметичні, елементарні логічні та нестандартні задачі.

2 клас
Пізнаємо світ разом

Маршрутні точки розвитку	Орієнтовні показники розвитку здобувачів початкової освіти	Шляхи корекційно-розвивальної роботи
Фізично-мовленнєвий розвиток		
Артикуляційний П.	<ul style="list-style-type: none"> • правильно <i>промовляє</i> окремі звуки, склади, слова, словосполучення, речення з урахуванням скоригованих звуковимовних навичок (*); • <i>вміє утримувати</i> артикуляційні уклади; 	
Графічний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розглядає</i> половину зображення, його деталі, <i>домальовує</i> іншу половину, дотримуючись пропорцій, вказаної кольорової гама та просторового розташування елементів; • <i>ілюструє</i> розв'язування задач зображенням символічних рисунків, схем; • графічно <i>позначає</i> морфеми у словах (*); • <i>володіє</i> графічними навичками та технікою письма, зберігаючи пропорційність і каліграфічне написання літер; • правильно <i>пише</i> на дошці букви, склади, слова, короткі речення; <i>стисує</i> невеличкі тексти, дотримуючись абзаців; <i>пише</i> у зошиті графічні диктанти, <i>записує</i> приклади, скорочену умову задачі, розв'язування та відповідь (*); 	
Конструктивно-просторовий П.	<ul style="list-style-type: none"> • із запропонованих фігур та їх частин різного кольору та величини <i>відбирає</i> потрібні та <i>викладає</i> предметну (сюжетну) картинку аналогічну запропонованій (способом накладання, за зразком, по пам'яті); • за завданням педагога на паперовому крузі <i>викладає</i> годинникові стрілки; 	
Локомоторний, соматопросторовий П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>диференціює</i> та <i>відтворює</i> ритмічні малюнки різної складності (*); • <i>читає</i> напам'ять віршовані мініатюри, одночасно проплескуючи їх, голосом і плесками виділяючи наголошені склади; • <i>виконує</i> різноманітні рухові вправи під вербальний, невербальний або музичний супровід, змінюючи амплітуду та темп, під керівництвом педагога <i>коригує</i> виконання рухів (*); • посилено <i>працює</i> на пришкільній ділянці; (*) 	
Мануальний, пальцевий П.	<ul style="list-style-type: none"> • за вербальною інструкцією <i>виконує</i> проби Хеда (<i>див. Додаток б</i>) (*); • <i>читає</i> прийменники і відповідно їх значенню <i>розташовує</i> предметне зображення (мишка – у мішку, на мішку, під мішком, біля мішка); 	

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> поробки з паперу, пластиліну, солоного тіста 	
Зоровий графічний Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає, запам'ятовує</i> графічно-символічні позначення в підручнику, <i>орієнтується</i> в них; • у навмисно неправильно написаних педагогом словникових словах <i>бачить</i> помилку, <i>прагне виправити</i> її; 	
Зорово-просторовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> у просторі, на аркуші зошита, підручника; • <i>впізнає</i> та <i>називає</i> зображення предметів у різних ракурсах; • <i>читає</i> дієслова, <i>знаходить</i> серед предметних зображень ті, які виконують відповідну дію (гризе – білочка горішок, дівчинка яблуко, гусінь – листочок, зайчик – морквинку, собака кістку); • <i>знаходить</i> абзаци у тексті; 	
Лицьовий зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> на портретах Т. Шевченка, Л. Українку, В. Сухомлинського та ін., <i>називає</i> їх; 	
Предметний зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уважно розглядає</i> картини, <i>впізнає</i> предмети зображені у різних художніх стилях; 	
Слуховий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> та <i>диференціює</i> усне та писемне мовлення; • <i>впізнає</i> на слух слова української та іноземної мови; • <i>уважно сприймає</i> та доречно <i>реагує</i> на звернене мовлення (погоджується чи не погоджується, виконує певні дії відповідно до прохання чи інструкції); • <i>впізнає</i> слово за послідовно названими складами; • <i>диференціює</i> та <i>розуміє</i> значення слів, близьких за звучанням; • <i>впізнає, розуміє, диференціює</i> та по можливості <i>вживає</i> слова близькі і протилежні за значенням, багатозначні лексеми (*); 	
Сомато-просторовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> пальці своєї руки, обведені на аркуші; • <i>впізнає</i> намальовані на аркуші пальці руки педагога; 	
Тактильний Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає, ідентифікує</i> предмети на дотик, <i>називає</i> їх; • <i>обмацуючи</i> об'ємні предмети чітко вираженої форми, <i>впізнає</i> та <i>називає</i> їх 	

Зорова У.	<ul style="list-style-type: none"> • цілеспрямовано та планомірно <i>спостерігає</i> за станом природи (небо і сонце, земля, рослини, птахи, комахи) у різні пори року, <i>розповідає</i> про побачене; • уважно <i>розглядає</i>, <i>впізнає</i> та <i>називає</i> силуетні зображення тварин, <i>знаходить</i> їх на зоокарті; • уважно <i>розглядає</i> гриби, <i>диференціює</i> їстівні і неїстівні, <i>називає</i> їх; • <i>розглядає</i> фотографію людини, <i>знаходить</i> її портрет серед інших; • серед ряду графічних символів (зображень) <i>знаходить</i> кілька однакових; • <i>розглядає</i> предметні зображення, визначає та називає, яких деталей на них не вистачає; • <i>розглядає</i> дві схожі сюжетні картинки, <i>визначає</i>, яких елементів не вистачає, щоб зображення стали однаковими; • з ряду букв трьох кольорів зліва направо <i>знаходить</i> букви одного кольору і <i>читає</i> утворене слово (пшхоіалстеоак – поле, лісок, хата); • уважно <i>читає</i> слова, підкреслює букви, якими вони відрізняються (лапа – лампа, ріка – ріпка, мало – масло, коза – кобза, міст – місто, метр – метро, буря – буряк); • <i>читає</i> текст реченнями (абзацами, за ролями), уважно слідкуючи за технікою читання та усвідомлюючи зміст прочитаного; • уважно списуючи текст, <i>дотримується</i> абзаців; • <i>помічає</i> помилки на письмі, <i>виправляє</i> їх; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Пропедевтика</u> застрягань на попередньому матеріалі, втомлюваності; • <u>удосконалення:</u> <ul style="list-style-type: none"> – довільної уваги; – виконання диференційованих дій за словесною інструкцією; – гностичного та смислового структурного рівня мовлення; – лексичного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; – орфографічної пильності; • <u>розвиток:</u> <ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – працездатності; – зосередженості, вибірковості, концентрації, обсягу, розподілу, стійкості, переключення уваги; – предметного зорового, зорово-просторового гнозису; – короткочасної зорової, слухової пам'яті; – основних видів мовлення (монологічне, спонтанне, говоріння, слухання, читання, письмо); – номінативної, пізнавальної, регулюючої, смислової, комунікативної функції мовлення;
Інтелектуальна У.	<ul style="list-style-type: none"> • відповідаючи на запитання педагога, <i>не вживає</i> певних назв кольорів; • <i>читає</i> окремі «чарівні» слова (речення, міні-тексти) зліва направо, а потім справа наліво; <i>помічає</i>, що прочитані слова та їх послідовність залишилися незмінними (паліндром, паліндромон) (<i>див. Додаток 7</i>); • <i>уважно читає</i> однотипний текст (3-4 речення), трансформує його у літературний, замінюючи лексичні повтори іменника (-ів) займенником (він, цей, той; вона, ця, та; вони, ці, ті); 	
Рухова У.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> імітаційні рухи, за сигналом педагога чітко переключаючись з одного руху на інший; • <i>уважно слідкує</i> за плавністю, правильністю дихання; • упродовж 5 с. <i>уважно розглядає</i> картку з геометричними фігурами (графічними символами), розташованими в різних її кутах, <i>зображує</i> на аркуші аналогічне 	

	<p>розташування фігур;</p> <ul style="list-style-type: none"> • уважно <i>слухає</i> та правильно <i>записує</i> під диктовку педагога; <p>– іноземною мовою окремі букви, їх сполучення, своє ім'я;</p> <p>– українською мовою слова, дотримуючись правил переносу, слова віршованих мініатюр у стовпчик (за зразком);</p>	<p>– поточного та кінцевого зорового, слухового контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виховання</i> інтересу до ігрових вправ і навчальних завдань, які потребують зосередженості
Слухова У.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уважно слухає, розуміє та виконує</i> прості інструкції педагога, запропоновані іноземною мовою (з опорою на жести-підказки і без них), багатоступеневі інструкції українською мовою; • уважно <i>слухає</i> описову розповідь педагога і <i>знаходить</i> у класі (приміщенні) відповідний предмет; • <i>помічає</i> помилки в усному мовленні однокласників і своєму власному, коректно <i>виправляє</i> їх; • слухаючи вірш, <i>помічає</i> небувальщини у його змісті; 	
Зорова П.	<ul style="list-style-type: none"> • упродовж 1 хв. <i>розглядає</i> предмет, а згодом <i>знаходить</i> його серед схожих інших; • упродовж 2 с <i>розглядає</i> зображення з кількох накладених одна на одну геометричних фігур чи інших графічних символів і <i>відтворює</i> їх по пам'яті на папері; • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> українську абетку (з опорою на навчальну картку); • <i>запам'ятовує</i> 5–6 зображених годинників зі стрілками, <i>визначає</i> за ними час, <i>вибирає</i> серед запропонованих карток із пісочними, електронними, механічними годинниками ті, які були на попередніх зображеннях; • <i>запам'ятовує</i> словникові слова, правильно <i>записує</i> їх (*); • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> таблиці на додавання та віднімання у межах 10 (з опорою на наочність); • уважно <i>розглядає</i> картку, розділену на 4-6 квадратів, покритих різнокольоровими (одного кольору) однорідними (неоднорідними) геометричними фігурами; <i>запам'ятовує</i> геометричні фігури, їх колір, місце та послідовність розташування; після того, як педагог прибрав фігури або інші графічні об'єкти з картки, <i>розкладає</i> їх по пам'яті так, як було; • почергово піднімаючи геометричні фігури з квадратів картки, уважно <i>розглядає</i> та <i>запам'ятовує</i> предметні зображення під кожною з фігур; дивлячись на геометричну фігуру, <i>називає</i> зображений предмет, <i>перевіряє</i> правильність своєї 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Удосконалення</i> провідного (-их) і невідомі видів пам'яті; короточасної та свідомої довготривалої, оперативної, слухомовленнєвої, зорово-предметної, рухової, ейдетичної пам'яті; основних форм відтворення (впізнання, спогаду, пригадування, ейдетизму, ремінісценції); • <i>формування</i>: <ul style="list-style-type: none"> – елементарних науково-практичних понять шляхом запам'ятовування навчального матеріалу; – елементарних навичок користування мнемотехнічними прийомами для запам'ятовування навчального матеріалу;

	<p>відповіді, піднімаючи фігуру;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бачить</i> і <i>запам'ятовує</i> красу природи у різні пори року, <i>прагне відтворити</i> її у малюнках, аплікаціях тощо; • <i>запам'ятовує</i> зміст прочитаного тексту, <i>складає</i> план (з опорою на ілюстрації, піктограми, логічні ланцюжки, навідні запитання педагога, за абзацами); 	<ul style="list-style-type: none"> – гностичного, праксисного та смислового структурного рівня мовлення; – фонематичного, лексичного коду імпресивного та експресивного усного і писемного мовлення;
Інтелектуальна П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>відтворює</i> раніше сприйняте; те, що здавалося забутим; • <i>пригадує</i> події з власного життя, життя рідних чи друзів, зв'язно <i>розповідає</i> про них; • <i>запам'ятовує</i> та свідомо <i>обирає</i> відповідні формули мовленнєвого етикету у спілкуванні з людьми різного віку, статі, статусу, родинних стосунків (*); • <i>запам'ятовує</i> та <i>називає</i> види водойм, перелітних і зимуючих птахів, звірів, у т. ч. тих, які змінюють своє забарвлення у осінньо-зимовий період; • <i>вивчає</i> <i>напам'ять</i> таблицю множення та ділення (на 2-4), <i>вміє користуватися</i> нею при розв'язуванні прикладів і задач; • <i>запам'ятовує</i> та <i>називає</i> жанри літературних творів (казка, оповідання, вірш); • <i>запам'ятовує</i> різноманітні ситуації у сюжетах прочитаних творів і <i>робить</i> елементарні логічні висновки щодо мотивів поведінки героїв; • <i>читає</i> (слухає) літературні твори, <i>запам'ятовує</i> головних і другорядних персонажів, послідовність описаних подій; • <i>запам'ятовує</i> нові слова та при потребі доречно <i>використовує</i> їх; • <i>запам'ятовує</i> та <i>пише</i> прийменники окремими словами, <i>розуміє</i> їх значення; • <i>читає</i> прості короткі слова іноземною мовою, <i>запам'ятовує</i> їх значення та правопис; • <i>запам'ятовує</i> та <i>пригадує</i> перевірочні слова до іменників із ненаголошеними <i>e</i> та <i>и</i>; <i>пояснює</i> вибір того чи іншого перевірочного слова; • до названих педагогом у межах 10 іменників у формі однини (чоловічого роду) <i>добирає</i> слова у множині (жіночого роду), потім <i>пригадує</i> попередньо названі педагогом слова; • <i>помічає</i> у тексті епітети як образні ознаки-характеристики (прикметники), <i>запам'ятовує</i>, <i>розуміє</i> їх значення; • <i>запам'ятовує</i> зразок лексико-граматичної побудови речень; • <i>запам'ятовує</i> кілька (2–3) речень із невеличкого тексту; 	<ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – різних видів гнозису, праксису, уваги; – номінативної, пізнавальної, регулюючої функції мовлення; – основних видів мовлення (індикативного, повторюваного, говоріння, слухання, читання, письма); – кінцевого зорового, слухового, рухового контролю; – довільної репродуктивної уяви; • <i>пропедевтика</i> виникнення контамінацій, замін одного мовленнєвого (немовленнєвого) матеріалу іншим; • <i>виховання</i> уважності, поетичного слуху, бажання вивчати та розповідати <i>напам'ять</i> віршовані мініатюри

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> речення, <i>розширює</i> та <i>скорочує</i> його за завданням педагога; • <i>запам'ятовує, розуміє</i> та <i>застосовує</i> під час виконання письмових робіт вивчені правила, у т. ч. й каліграфічного письма; • з використанням зорових опор <i>переказує</i> близько до тексту літературний твір обсягом 20–40 слів; • письмово <i>переказує</i> текст із 30 слів; 	
Рухова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> серії рухів (за зразком, вербальною інструкцією педагога) (*); • <i>запам'ятовує</i> та <i>виконує</i> графічне завдання (обводить всі букви І кружечком, всі А закреслює, всі О підкреслює); 	
Слухова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> та <i>перелічує</i> голосні звуки (6) та букви на їх позначення (10); • <i>запам'ятовує</i> та <i>може відтворити</i> алфавіт іноземною мовою; • <i>запам'ятовує</i> ряд слів, за завданням педагога називає тільки ті з них, які починаються на певний звук; • <i>запам'ятовує</i> рими до слів, <i>продовжує</i> ланцюжки римованих лексем; • <i>вивчає напам'ять</i> та <i>відтворює</i> вірші, беручи за основу римовані слова, самостійно <i>добирає</i> рими до слів; • уважно <i>слухає</i> віршований текст, <i>відповідає</i> на запитання за змістом; <i>запам'ятовує</i> схожі слова, <i>знаходить, показує</i> та <i>називає</i> відповідні зображення, <i>визначає</i>, яким звуком відрізняються їх назви; • <i>знає напам'ять</i> кілька загадок, <i>може запропонувати</i> їх для відгадування своїм однокласникам чи друзям; 2–3 лічилки, мирилки, <i>використовує</i> їх під час ігор; • <i>знає і може розповісти</i> 2–3 знайомі українські народні казки 	
Вербально-логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>класифікує</i> предмети за групами, називаючи кожен узагальнюючим словом; • <i>вміє</i> один і той самий предмет <i>відносити</i> до різних груп в залежності від акценту на певній ознаці; • <i>завершує</i> розпочатий педагогом сюжет, відновлює пропущений (-і) фрагмент (-и) сюжету, спираючись на зміст прочитаного тексту; • <i>коментує</i> правильне написання слів у письмових роботах згідно з вивченими правилами; • <i>вербально оцінює</i> результати своєї роботи; • <i>переказує</i> невеличкі тексти (використовуючи доступні мовні засоби; за 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> різних видів мислення; • <u>формування</u>: – елементарного теоретичного мислення на основі вивчення правил; – понять, суджень, умовиводів шляхом індукції та дедукції; – орфографічної пильності;

	потреби – після проведення педагогом словникової роботи, використання навідних запитань, зорових опор, алгоритмів, зразків; з урахуванням інтересів, вікових і мовленнєвих можливостей) (*);	<ul style="list-style-type: none"> • <u>удосконалення:</u> <ul style="list-style-type: none"> – репродуктивного, логічного, наочно-образного, вербально-логічного, просторово-часового мислення; – мисленнєвих операцій ототожнення, порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, конкретизації, обмеження, класифікації, систематизації; – вміння узагальнювати групи предметів за видо-родовими ознаками; – гностичного та праксисного, смислового структурного рівня мовлення; – лексичного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; • <u>розвиток:</u> <ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – предметного зорового, кольорового зорового, зорово-просторового гнозису; – кінестетичного, мануального, пальцевого, конструктивно-просторового праксису; – довготривалої, оперативної, зорово-предметної, слухо-
Логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • продовжує логічний ланцюжок, додаючи потрібне предметне зображення із запропонованих (ціле яблуко → яблуко надкушене → пів'яблука → недогризок); • <i>розв'язує</i> логічні задачі, по можливості пояснює власний хід думок (У тварини 2 праві ноги, 2 ліві ноги, 2 ноги спереду, 2 – позаду. Скільки ніг у тварини? Хто це міг бути?); • <i>порівнює</i> числа у межах 100, користуючись арифметичними знаками (>, <, =); • <i>знає, розрізняє, правильно називає, записує та читає</i> одиниці вимірювання довжини (м, см, дм, мм), вартості (к., грн.), часу (с, хв., год.), <i>порівнює</i> їх у межах однієї логічної групи; • <i>застосовує</i> алгоритми переводу одних одиниць вимірювання в інші, розв'язування однотипних задач; 	
Наочно-образне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> на папері образи на основі прочитаних оповідань і казок, прослуханих музичних творів; • використовуючи зорову опору <i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів, синоніми, антоніми, омоніми, найуживаніші фразеологізми; 	
Просторово-часове М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> час за механічним годинником; • за допомогою серії сюжетних картинок із відображенням часо-просторових відношень <i>створює</i> єдиний сюжет, <i>складає</i> зв'язну розповідь за ним; 	
Форми М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає, розуміє та застосовує</i> на практиці при виконанні письмових робіт вивчені правила; • <i>оперує</i> поняттями з різних галузей знань; • <i>встановлює</i> взаємозв'язок між умовою задачі та запитанням; • <i>висловлює</i> стверджувальні чи заперечливі судження; • за аналогією, з опорою на наочність і з допомогою педагога <i>робить</i> умовиводи від загального до конкретного і навпаки (Якщо сосна вища за ялинку, то ялинка нижча за сосну); • <i>розв'язує</i> логічні задачі типу «Кого більше в зоопарку – тварин чи ведмедів?», пояснює хід своїх думок; 	

МО абстрагування	<ul style="list-style-type: none"> • диференціює спільнокореневі слова, розуміє та може пояснити їх значення; • <i>випишує</i> слова за алфавітом, абстрагуючись від інших ознак; 	<p>мовленнєвої пам'яті;</p> <p>– довільної слухової та зорової уваги;</p> <p>– номінативної, комунікативної, регулюючої функції мовлення;</p> <p>– основних видів мовлення (індикативного, монологічного, говоріння, слухання);</p> <p>– поточного, кінцевого слухового, зорового та рухового контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>компенсація первинних і пропедевтика виникнення</u> вторинних порушень психофізичного розвитку; • <u>виховання</u> уважності, кмітливості; інтересу до мовленнєво-пізнавальної діяльності; бажання вербально спілкуватися, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням
МО аналізу [24]	<ul style="list-style-type: none"> • <i>аналізує</i> цілісні предмети (їх зображення) та окремі складові, написані (почуті) слова; • <i>називає</i> значущі частини слова, знаходить їх у знайомих словах, <i>змінює</i> закінчення у зв'язку з іншим словом, <i>розпізнає</i> та <i>добирає</i> спільнокореневі слова; • <i>здійснює аналіз</i>: <ul style="list-style-type: none"> – звуковий – із ряду звуків, на фоні та зі складу слова, зі складу; – буквенний – вставляє в слово пропущені букви (із зоровою опорою та без неї); утворює слова, змінюючи місцезнаходження букв (азва – ваза) (анаграми); – морфологічний: частковий – знає назви значущих частин слова, вміє знаходити їх у словах, розпізнає спільнокореневі слова; повний – визначає префіксальну, кореневу, суфіксальну частини, закінчення за умови промовляння педагогом, дитиною, читання слова; – синтаксичний: повний – визначає послідовність, кількість слів у реченні (речень у тексті) за умови промовляння педагогом, дитиною, читання речень (тексту); – семантичний – аналізує текст і вилучає (викреслює) з нього зайве (-і) речення, недоречне (-і) за своїм змістом або аграматичне (-і); – орфографічний – аналізує написане слово, виділяє орфограму, коментує правильне написання слова відповідно до вивченого правила (з опорою на зразок, з допомогою педагога); 	
МО аналогії	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> завдання педагога, використовуючи аналогію; • <i>запам'ятовує</i> значення окремих морфем, <i>утворює</i> слова за принципом аналогії; 	
МО заперечення	<ul style="list-style-type: none"> • розглядаючи графічні схеми заперечення, <i>розуміє</i> та <i>тлумачить</i> їх значення (⊗ □ – не круглий, а квадратний), <i>пригадує</i> предмети, які відповідають зазначеній схемі (носовичок, вікно, хустка); 	
МО класифікації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>диференціює</i> предмети узагальнені за видно-родовими ознаками (одяг, головні убори, взуття; наземний, водний, повітряний, залізничний транспорт); • в ряду чисел <i>визначає</i> зайве, <i>пояснює</i> свій вибір (36; 15; 17; 31 – зайве 36, бо воно парне, а всі інші – непарні числа); • в ряду букв <i>визначає</i> зайву, <i>пояснює</i> свій вибір (Д, Р, І, Ф – зайва І, бо вона голосна, а всі інші – приголосні); 	

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>читає</i> назву тварини, <i>показує</i> на ілюстрації, де вона мешкає (ліс, свійський двір, жаркі, холодні краї); • <i>читає</i> слова на позначення назв предметів, <i>співвідносить</i> їх розмір із зображеннями-символами (маленькі за розміром предмети – мишка, великі – слон); • <i>читає</i> слова, <i>підкреслює</i> предмети однієї групи однією рисою, іншої – двома (посуд – одяг, меблі – транспорт); • <i>читає</i> слова, <i>розфарбовує</i> картинку у різні кольори відповідно до частин мови (іменники – один колір, прикметники – другий, дієслова – третій) (<i>див. Додаток 8</i>); 	
МО обмеження	<ul style="list-style-type: none"> • <i>повторює</i> за педагогом короткі речення, окрім тих, в яких є слово...; • через кому <i>записує</i> у зошит слова, окрім... • вміє обвести лінією одного кольору лише круглі кульки, іншого кольору – лише червоні кульки, визначає, які кульки обведені обома лініями; • вміє обвести лінією одного кольору лише трикутні прапорці, іншого кольору – лише зелені прапорці, визначає, які прапорці обведені одразу обома лініями (<i>див. Додаток 9</i>); 	
МО порівняння, співставлення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> між собою схожі предметні (сюжетні) зображення, називаючи подібності та відмінності; • <i>порівнює</i> і правильно <i>інтонує</i> види речень за метою висловлювання та інтонацією, <i>встановлює</i> логіко-граматичні зв'язки між членами речення; • <i>порівнює, розрізняє</i> та по можливості <i>вживає</i> паронімічні, антонімічні, синонімічні пари слів, багатозначні слова; • <i>читає</i> речення, <i>перевіряє</i> правильність наведених порівнянь, при потребі <i>виправляє</i> їх (Мухомор неїстівний, а у білого гриба коричнева шапінка); 	
МО синтезу	<ul style="list-style-type: none"> • <i>здійснює</i> синтез: <ul style="list-style-type: none"> – звуковий – кілька звуків (2-3) у відкритий (приголосний + голосний) чи закритий (голосний + приголосний) склад; перших звуків у назвах предметів, утворюючи слово (сонце, олівець, ножиці – сон); – буквенний – додаючи одну букву до слова на початку (і + рис, г + рак), в кінці (ь: син – синь, рис – рись, лан – лань), в середині слова (ма (р, н, с) ка, ба (н, й, л) ка); складаючи слово з перших (малина, шина, намет – машина), других (соловей, літо – лото) складів слів; – морфологічний – запам'ятовує та утворює слова на позначення самостійних 	

	<p>частин мови сполученням основ (пішки + ходити = пішохід, хліб + булка = хлібобулочний);</p> <p>– синтаксичний синтез – складає речення (тексти) шляхом поєднання окремих слів (речень, зокрема синтезує з двох простих речень одне складносурядне з протиставним сполучником <i>а</i>) відповідно до норм літературної мови; самостійно записує словосполучення (речення, мікро-текст);</p>
МО система-тизації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вміє</i> за певними правилами продовжувати ряд графічних символів, добираючи із запропонованих потрібний (↑, →, ↓... (↗, ←, ↖);
МО узагальнення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> групу предметів узагальнюючим словом (П, К, А, В – букви; го, лу, ме, сі – склади); • <i>узагальнює</i> вивчений навчальний матеріал; • <i>узагальнює</i> та <i>застосовує</i> правила правопису (добирає перевірочні слова для всіх слів із ненаголошеними <i>е</i> та <i>и</i>); • <i>запам'ятовує</i> та <i>утворює</i> видо-родові узагальнення «електроприлади», «пішоходи», «складові вулиці», «предмети особистої гігієни»;
Діяльнісне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>передбачає</i> хід розв'язання задачі; • <i>прогнозує</i> виконання письмової вправи;
Граматичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>читає</i> оповідання (вірші) з малюнками-вставками, прогнозуючи узгодження слів у числі та відмінку (див. Додаток 10);
Зорове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • розглядаючи сюжетну картинку з відсутніми елементами (фрагментами), <i>прогнозує</i> можливі варіанти доповнення зображення; • за допомогою олівця «<i>проходить</i>» лабіринти різної складності, <i>передбачає</i> правильний (-і) шлях (-и) виходу;
Лексичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • серед ряду запропонованих слів <i>добирає</i> потрібне (сивий..., сизий..., сірий... – вовк, дідусь, голуб);
Морфологічне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • з опорою на картинку, <i>прогнозує</i> та правильно <i>вживає</i> відповідну морфему (вовк – вовчик – вовчисько);
Рецептивне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • за горизонтально розрізаними навпіл частинами букв <i>впізнає</i> їх і <i>прогнозує</i> написане, читаючи слово;
Синтаксичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>завершує</i> розпочате педагогом речення, добираючи потрібне слово (словосполучення);
Складове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прогнозує</i> перший склад слова, продовження якого назвав педагог (...лина –

	<p>калина, Галина, малина);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>доповнює</i> чистомовку словом із відповідним останнім складом (дор-дор-дор – червоний...); 	
Фонетичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прогнозує</i> перший (останній) звук у слові; 	
Зоровий К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність послідовності малювання предмета, спираючись на записані (зображені) покрокові інструкції (*); 	
Орфографічний К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність написання слів, при потребі звіряючись зі словником (*); • <i>помічає</i> та <i>виправляє</i> навмисне спотворені педагогом у графічному, орфографічному, пунктуаційному, фонетичному, лексичному, граматичному планах слова, словосполучення, речення і короткі тексти; 	
Руховий К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>перевіряє</i> правильність виконання практичних завдань (виготовлення предметів ліплення, поробок тощо), спираючись на записані (зображені) покрокові інструкції; • <i>контролює</i> тип дихання (діафрагмальний, грудний), <i>уникає</i> верхньоключичного типу дихання (*); 	
Слуховий К. [24]	<ul style="list-style-type: none"> • прослуховуючи аудіоряд, <i>реагує</i> вербальним чи невербальним сигналом на правильне (неправильне) промовляння слова (*); • <i>контролює</i> дикцію, темп мовлення, силу голосу (*); 	
Смисловий К.	<ul style="list-style-type: none"> • уважно <i>слухає</i> (<i>читає</i>) опис предмета і <i>помічає</i> неточності та помилки; • <i>помічає</i> та <i>виправляє</i> навмисне спотворені педагогом у смисловому плані слова, словосполучення, речення і короткі тексти 	
<i>Емоційно-вольова сфера</i>		
Нейтральні, позитивні, негативні емоції	<ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i> значення емоцій для здоров'я людини; • <i>проявляє</i> позитивне емоційне ставлення до об'єктів та явищ навколишньої дійсності; • <i>відчуває</i> позитивні емоції від спілкування з природою у різні пори року; • <i>визначає</i> можливі причини гарного та поганого настрою; • <i>керує</i> своїми емоціями; • <i>використовує</i> вербальні та невербальні засоби емоційної експресії; • <i>змінює</i> інтонацію речення (запитальна ↔ оклична ↔ розповідна); • <i>відчуває</i> радість від спілкування з дорослими та ровесниками; 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Уточнення уявлень</i> про різні види емоцій; • <i>позбавлення</i> психоемоційного напруження; • <i>удосконалення</i> гностичного, праксисного та смислового структурного рівня мовлення; • <i>розвиток:</i> – адекватних емоційних

	<ul style="list-style-type: none"> • щиро та відверто <i>висловлює</i> свої почуття; • приязно, уважно, чуйно, турботливо <i>ставиться</i> до близьких та однокласників, <i>прагне робити</i> їм приємне; • <i>прагне</i> спілкуватися, уникаючи конфліктів (*); • при потребі <i>звертається</i> за допомогою до дорослих і ровесників для знаходження шляхів виходу із проблемних ситуацій (*); • <i>співчуває</i>, коли хтось хворіє, <i>прагне допомогти</i> (*); • <i>цікавиться</i> літературними творами, <i>виокремлює</i> в них фантазійне та реальне; • <i>відчуває</i> емоційний настрій літературних творів; • під час читання, інсценування прочитаних оповідань і казок <i>передає</i> голосом, відповідною інтонацією, темпом, жестами та мімікою характер, настрої, стан героїв літературних творів; • <i>прагне наслідувати</i> вчинки позитивних героїв знайомих літературних творів; • <i>може поділитися</i> чимось по справедливості; • <i>з інтересом</i> вільно <i>спілкується</i> з дорослими та ровесниками українською мовою, при потребі змінюючи темп мовлення та силу голосу (*); • <i>цінує</i> час, розуміючи, що його вже не повернути (*) 	<p>міжособистісних стосунків;</p> <p>– емоційно-образної пам'яті на основі безпосереднього сприймання предметів і явищ оточуючої дійсності;</p> <p>– смислової, зорової, лексичної, граматичної, синтаксичної антиципації;</p> <p>– поточного та кінцевого контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>попередження</i> виникнення неадекватних, негативістських, ейфоричних, фобічних проявів, емоційної в'язкості; • <i>виховання</i> толерантності, позитивного сприймання навколишньої дійсності
Навчально-мовленнєва діяльність		
Загальні показники	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вміє організувати</i> свою навчальну діяльність; • <i>дотримується</i> поведінкових і морально-етичних норм; • <i>висловлює, аргументує</i> доступними мовленнєвими засобами власну думку; • <i>засвоює</i> алгоритми, узагальнені способи мисленнєвої діяльності; • <i>програмує, регулює</i> та <i>контролює</i> виконання власної діяльності; • <i>читає, розуміє</i> та <i>запам'ятовує</i> інструкції до виконання навчальних завдань, <i>може переказати</i> їх своїми словами; • під керівництвом педагога вільно <i>переключається</i> з одного виду роботи на інший; • <i>проявляє</i> самостійність і наполегливість при виконанні навчальних завдань; • <i>прагне доводити</i> розпочату справу до кінця, <i>отримувати</i> позитивні результати; • <i>виявляє</i> музичні, художні, математичні здібності у навчальній діяльності; 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування: <p>– цілеспрямованості, усвідомленості, узагальненості, плановості, стійкості, самостійності, ставлення;</p> <p>– симультанного та сукцесивного способів сприймання навчального матеріалу;</p> <p>– узагальнених способів мисленнєвої діяльності;</p> <p>– смислового структурного рівня мовлення;</p>

Мотиваційно-потребнісна складова	<ul style="list-style-type: none"> • <i>проявляє</i> допитливість, пізнавально-мовленнєву активність; • <i>прагне</i> до спілкування з ровесниками та дорослими, користуючись фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням; • <i>читає</i> плавно, інтонаційно виразно, не пропускаючи і не спотворюючи слів, <i>розуміє</i> та <i>переказує</i> прочитане; 	<p>– синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>удосконалення</u>: <p>– загальнонавчальних умінь і навичок (навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні, творчі, контрольні-оцінювальні);</p>
Способи сприймання навчального матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • послідовно та плавно <i>читає</i> склади, утворюючи ціле слово; • послідовно промовляючи слово по звуках, <i>перешифровує</i> їх у букви і <i>записує</i> слово; • <i>дотримується</i> певного порядку, алгоритму дій; • розглядаючи предмет (зображення, фотографію, картину), <i>бачить</i> його (її) цілком, у всій повноті, зором зупиняючись на тих деталях, які в першу чергу привернули увагу; • <i>впізнає</i> знайомі слова на вивісках, рекламних щитах, цілісно сприймаючи їх; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>розвиток</u>: <p>– індивідуальної свідомості;</p> <p>– інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії;</p> <p>– аналітико-синтетичної діяльності;</p>
Свідомість	<ul style="list-style-type: none"> • <i>свідомо обирає</i> відповідні формули мовленнєвого етикету у спілкуванні з людьми різного віку, статі, статусу, родинних стосунків; • <i>оцінює</i> результати власної роботи та роботи однокласників, по можливості виправляє помилки; • <i>спілкується</i>, уникаючи конфліктів, <i>знає правила</i> безпечної поведінки, <i>дотримується</i> їх; • <i>підключається</i> до ігор однокласників; • <i>визначає</i> позитивних і негативних персонажів літературного твору, <i>прагне</i> свідомо <i>повторювати</i> приклади позитивної поведінки; • <i>розповідає</i>, як допомагає батькам вдома, <i>підчується</i> про молодших братів (сестер); 	<p>– лицьового зорового, зорово-просторового, сомато-просторового гнозису;</p> <p>– довільної слухової та зорової уваги;</p> <p>– пізнавальної, регулюючої та комунікативної функції мовлення;</p> <p>– основних видів мовлення (індикативного, моно- та діалогічного, говоріння, слухання);</p> <p>– поточного контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>виховання</u> інтересу до різних видів навчальної діяльності морально-етичних норм поведінки, уважного, чуйного, турботливого ставлення до однокласників, поваги до дорослих

Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів освіти на кінець навчального року (2 клас):

1. Психодинамічний компонент:

- стійкий інтерес до навчальної та інших видів діяльності;
- прагнення дізнаватися про щось нове, у т. ч. шляхом дослідницької діяльності;
- свідоме розуміння, запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу;
- опанування новими поняттями з різних галузей знань;
- прагнення до пошуку друзів, розширення кола спілкування;
- слухання музики, розгляд картин, перегляд вистав тощо з відчуттям різноманітних емоційних переживань;
- прагнення поділитися з дорослими та ровесниками враженнями від побаченого чи почутого;
- прагнення до роботи в парах, створення творчих колективних робіт;
- виконання часткового та повного звукового, звуко-буквенного, складового, морфологічного, синтаксичного аналізу і синтезу;
- створення простих логічних ланцюжків з опорою на наочність;
- засвоєння, прогнозування та застосування алгоритмів розв'язування задач;
- придумування задач на додавання та віднімання із позитивним моральним змістом;
- привертання уваги до звукового, лексичного, морфологічного, граматичного та синтаксичного оформлення мовлення;
- завваження та виправлення навмисне спотворених педагогом у графічному, орфографічному, пунктуаційному, фонетичному, лексичному, граматичному, смислового планів слів, словосполучень, речень і коротких текстів;
- посильна участь у спортивно-оздоровчих, сезонних святах і розвагах, внутрішньокласних театралізованих виставах, іграх-драматизаціях;
- прагнення досягати позитивного результату, незважаючи на труднощі;
- адекватна оцінка подій, вчинків ровесників і своїх власних;
- відчуття власного емоційного стану, спроби контролювати та при потребі коригувати його.

2. Сумарний компонент:

- налагодження контакту з педагогом (-ами) та ровесниками;
- розуміння, знання та дотримання правил культури харчування; правил поведінки при спілкуванні з дорослими, міжособистісного спілкування; правил безпечної поведінки у школі, класі, на природі, вулиці, вдома, під час психодіагностичної, навчально-виховної, корекційно-розвивальної та творчої роботи;
- розрізнення та називання знайомих площинних та об'ємних геометричних фігур;
- називання днів тижня, частин доби, знання їх особливостей та послідовності;
- диференціація, розуміння значення слів-паронімів, доступних антонімічних, синонімічних пар, багатозначних слів;
- запам'ятовування графічних (букви, цифри, геометричні фігури), предметних рядів з 4-5 елементів, їх відтворення;
- вміння писати ведучою рукою у межах рядка і поля в зошиті та на дошці цифр, прикладів, букв, слів, словосполучень, речень, коротких текстів, списувати за завданням педагога з дошки, навчальних карток, підручника;
- вміння розв'язувати приклади у межах 20, арифметичні, доступні логічні та нестандартні задачі;
- адекватне реагування на помилки у власному мовленні, мовленнєві та психофізичні особливості однокласників;
- отримання відчуття радості від власних успіхів і успіхів однокласників.

3 клас
Вмію та хочу вчитися

Маршрутні точки розвитку	Орієнтовні показники розвитку здобувачів початкової освіти	Шляхи корекційно-розвивальної роботи
<i>Фізично-мовленнєвий розвиток</i>		
Артикуляційний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>оперує</i> засвоєними мовними одиницями (слова, словосполучення, речення) під час моторної організації висловлювань (*); 	•
Графічний П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>передає</i> інформацію в таблицях, схемах з допомогою педагога; • за допомогою лінійки та олівця <i>креслить</i> геометричні фігури зі сторонами певної довжини; • <i>працює</i> з контурними картами; • <i>виконує</i> повний і частковий звуковий, морфологічний і синтаксичний розбір із використанням графічних схем (*); • правильно <i>підкреслює</i> підмет і присудок у реченні; • <i>списує</i> з дошки окремі речення та тексти; • <i>списує</i> з дошки (підручника, навчальної картки), <i>записує під диктовку</i> педагога числа від 1 до 1000, приклади на додавання та віднімання у лінійку та стовпчик, розташовуючи одиниці під одиницями, десятки під десятками, сотні під сотнями; • <i>пише</i> графічні, зорово-слухові, слухові диктанти; • <i>записує</i> слова, словосполучення, речення, тексти (дотримуючись орфографічних і пунктуаційних правил, на основі усвідомленого симультанно-сукцесивного аналізу та синтезу); • <i>записує</i> приклади, скорочену умову задачі, розв'язування та повну відповідь; • <i>заповнює</i> просту анкету іноземною мовою, використовуючи доступні фрази (з опорою на наочність, модель); • <i>поступово оволодіває</i> прискореним темпом письма, зберігаючи при цьому каліграфічну правильність та орфографічну пильність (*); 	
Мануальний, пальцевий П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> поробки з паперу, використовуючи техніку оригамі; • <i>виготовляє</i> іграшки з природного матеріалу 	
Зоровий графічний Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає, читає</i> латинські літери, <i>позначає</i> ними кути геометричних фігур; • <i>впізнає</i> в реченні та <i>диференціює</i> основні його члени; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення:</u> – різних видів гнозису;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> приналежність того чи іншого слова до певної самостійної частини мови; • <i>визначає</i> графічні елементи тексту, досліджує зв'язок між ними; • <i>знаходить</i> орфограму в слові, <i>пригадує</i> та <i>застосовує</i> вивчене правило; 	<ul style="list-style-type: none"> – гностичного структурного рівня мовлення; – фонематичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного коду імпресивного, експресивного усного та писемного мовлення; – орфографічної пильності;
Зорово-просторовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> обриси та <i>показує</i> на карті Україну; • за допомогою педагога <i>може знайти</i> і <i>показати</i> на карті населений пункт, у якому мешкає; 	
Лицьовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> на портретах знайомих письменників, поетів, композиторів, <i>називає</i> їх; 	
Предметний зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> та <i>називає</i> предметні зображення та їх частини, виконані у вигляді кольорових точок різного розміру; • <i>порівнює</i> між собою схожі предметні (сюжетні) зображення, називаючи подібності та відмінності; • <i>впізнає</i> картини знайомих художників; • <i>впізнає</i> символи України, <i>називає</i> їх; • <i>впізнає</i> та <i>називає</i> складові комп'ютера; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>розвиток</u>: – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – основних видів мовлення (індикативного, говоріння, слухання, читання); – уваги та пам'яті різних видів; • <u>виховання</u> вміння бачити і виправляти помилки
Слуховий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>упізнає</i> на слух знайомі музичні твори; • <i>впізнає</i> на слух та <i>диференціює</i> голоси птахів (на матеріалі аудіозаписів), <i>знаходить</i> і <i>називає</i> їх зображення; • <i>звертає увагу</i> на логічний наголос, темп почутого мовлення; <i>усвідомлює</i>, що від їх правильності залежить сприйняття та розуміння мовлення; • <i>впізнає, розуміє значення</i>, вербально чи невербально <i>реагує</i> на знайомі іноземні слова (у т. ч. форми, кольори, числа, дати, дні тижня у знайомому контексті), короткі прості запитання, твердження чи інструкції (за умов повільного, чіткого, кількарядового промовляння дорослим, використання ним наочності, відеоряду, жестів, міміки) 	
Зорова У.	<ul style="list-style-type: none"> • уважно вголос і мовчки <i>читає</i> тексти з урахуванням особливостей вимови, темпо-ритмічної, ритміко-інтонаційної сторін мовлення, усвідомленого мовного аналізу; <i>розрізняє</i> основні типи текстів (розповіді, описи, міркування); <i>виявляє</i> лексичні показники кожного з названих типів; • уважно читаючи у текстах описи, <i>помічає, милується</i> та <i>захоплюється</i> красою рідного краю та його природи; • <i>зосереджено працює</i> над побудовою речень за зразком і графічними схемами; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Пропедевтика</u> застрягань на попередньому матеріалі, втомлюваності; • <u>удосконалення</u>: – довільної уваги; – виконання диференційованих дій за словесною інструкцією;

	<ul style="list-style-type: none"> • уважно читає та диференціює речення іноземної мови із дієсловами у формі минулого, теперішнього та майбутнього часу; 	<ul style="list-style-type: none"> – гностичного та смислового структурного рівня мовлення; – лексичного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; – орфографічної пильності; • <u>розвиток</u>: – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – працездатності; – зосередженості, вибірковості, концентрації, обсягу, розподілу, стійкості, переключення уваги; – основних видів гнозису, пам'яті, мовлення, контролю; – номінативної, пізнавальної, регулюючої, смислової, комунікативної функції мовлення; • <u>виховання</u> уваги до орфоепічного, лексичного, морфологічного, граматичного та синтаксичного оформлення мовлення
Інтелекту-альна У.	<ul style="list-style-type: none"> • шляхом постановки запитань старанно визначає іменники на позначення істот та неістот; • уважно розглядає та розшифровує ребуси, у т. ч. із прийменниками; • уважно ставить до власного мовлення, уникаючи в усному та писемному спілкуванні фонетичних, лексичних помилок, аграматизмів, слів-емболів, просторічних виразів, суржику (*); • здійснює само- та взаємоконтроль під час виконання завдань, у т. ч. виправляє навмисне зроблені педагогом помилки; 	
Рухова У.	<ul style="list-style-type: none"> • запам'ятовує рухи відповідні сигналам педагога (плеск, клацання язиком, притоп ногою), уважно слідує і виконує вправи відповідно до невербальних інструкцій; • упродовж 2-3 с розглядає та запам'ятовує картку, розділену на квадрати і частково заповнену точками чи іншими графічними символами, по пам'яті уважно заповнює аналогічну порожню картку; • у квадраті з написаними буквами обводить лише ті, з яких, рухаючись по вертикалі чи горизонталі, можна утворити слова; • уважно записує слова, для перевірки правильності написання яких користується коротким шкільним орфографічним словником української мови, застосовує під час виконання письмових робіт основні правила правопису (з допомогою педагога, з опорою на навчальні таблиці); 	
Слухова У.	<ul style="list-style-type: none"> • приймає участь у діалоговому слуханні шляхом формулювання запитань для зворотного зв'язку; • уважно слухає та відгадує загадки, прагне самостійно придумувати їх 	
Зорова П.	<ul style="list-style-type: none"> • розглядає графічні зображення упродовж 1 хв., запам'ятовує та відтворює їх на папері; • запам'ятовує одиниці довжини, площі, маси, часу, правильно записує та порівнює їх у межах однієї логічної групи; запам'ятовує вірші, короткі прозові тексти (їх уривки), називає авторів; • запам'ятовує, відтворює та застосовує під час виконання письмових робіт основні правила правопису (*); 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Удосконалення</u> провідного (-их) і невідомі видів пам'яті; короткочасної та свідомої довготривалої, оперативної, слухо-мовленнєвої, зорово-предметної, рухової, ейдетичної пам'яті; основних форм

<p>Інтелекту- альна П.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>придумує</i> спосіб запам'ятовування числового ряду; • <i>запам'ятовує</i> та <i>застосовує</i> правило визначення периметра трикутника, квадрата та прямокутника; • <i>запам'ятовує</i> та при потребі <i>пригадує</i> особливості множення та ділення на 0, 1, 10, <i>застосовує</i> знання під час розв'язування прикладів; • <i>запам'ятовує</i> та <i>називає</i>: <ul style="list-style-type: none"> – українською мовою текстовий, графічний і звуковий способи передачі повідомлень, <i>диференціює</i> їх (*); – іноземною мовою членів родини, <i>складає</i> прості речення про них; – основні ознаки культури усного і писемного мовлення; – жанри літературних творів (вірш, казка, оповідання, байка, п'єса); – кількісні числівники (1–100) іноземною мовою у прямому порядку та врозкид; • <i>запам'ятовує</i> номери телефонів рятувальних служб, <i>розповідає</i> про правила їх виклику; • <i>запам'ятовує</i> легенди про символи України; • <i>запам'ятовує</i> щедрівки, колядки, веснянки, <i>використовує</i> їх під час ігор, обрядових свят та інших видів дозвілля; • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> прислів'я, приказки, загадки, скоромовки, народні прикмети, вдало <i>використовує</i> їх у мовленні; • <i>запам'ятовує</i> та при потребі <i>відтворює</i> імена поетів, письменників, художників, композиторів, співаків тощо; • <i>запам'ятовує</i> нові слова української та іноземної мов, <i>здійснює</i> усний і письмовий переклад слів (українська ↔ іноземна), користуючись при потребі власним рукописним словничком вивчених слів іноземної мови; • <i>запам'ятовує</i> і <i>розрізняє</i> власні та загальні іменники; • <i>запам'ятовує</i> відмінки української мови, <i>диференціює</i> їх; • <i>запам'ятовує</i> та <i>розуміє</i> деякі доступні фразеологізми, їх синоніми, по можливості <i>пояснює</i> їх; • <i>запам'ятовує</i>, орфоепічно, фонетично, лексично правильно <i>повторює</i> (орфографічно та графічно правильно пише) вивчені слова української та іноземної мови (*); • <i>запам'ятовує</i> правильне написання слів іноземною мовою, <i>виправляє</i> орфографічно неправильне написання лексем, граматично – речень (з підказками 	<p>відтворення ремінісценції);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u><i>формування</i></u>: <ul style="list-style-type: none"> – елементарних науково-практичних понять шляхом запам'ятовування навчального матеріалу; – елементарних навичок користування мнемотехнічними прийомами для запам'ятовування навчального матеріалу; – гностичного, праксисного та смислового структурного рівня мовлення; – фонематичного, лексичного коду імпресивного та експресивного усного і писемного мовлення; • <u><i>розвиток</i></u>: <ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – навичок запам'ятовування, у т. ч. за умов гомогенної інтерференції; – різних видів гнозису, праксису, уваги; – номінативної, пізнавальної, регулюючої функції мовлення; – основних видів мовлення (індикативного, повторюваного, говоріння, слухання, читання, письма); – кінцевого зорового, слухового, рухового контролю;
--------------------------------	---	--

	<p>у вигляді зорової чи слухової опори, за умов акцентованої вимови, багаторазового промовляння);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> різні типи речень (розповідні, питальні, окличні; з однорідними членами, звертаннями), по пам'яті <i>повторює</i> їх, правильно <i>інтонує</i>, користуючись логічним наголосом, зберігаючи лексико-граматичну структуру та логіку побудови; • <i>запам'ятовує</i> та фонетично, лексично, граматично правильно <i>розповідає</i> вірші-скоромовки, вірші-загадки, акровірші, в яких перші букви кожного рядка є складовими слова-відгадки; • <i>читає</i> літературний твір, <i>запам'ятовує</i> його зміст, <i>вибирає</i> з-поміж запропонованих заголовків ті, що найбільше відповідають даному тексту; • <i>запам'ятовує</i> репліки ролі п'єси; • <i>запам'ятовує</i> та <i>переказує</i> текст за складеним планом і сюжетними картинками (детально, стисло, вибірково); • <i>переказує</i> прочитаний (почутий) текст (його епізод) обсягом 20-30 слів, переглянутий мультфільм (фільм, телепередачу), <i>висловлює</i> свої враження щодо побаченого й почутого на екскурсії (виставці, концерті, виставі тощо), дотримуючись логічності та послідовності розповіді, уникаючи шаблонності та однотипності 	<p>– довільної репродуктивної уяви;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пропедевтика</i> виникнення контамінацій, замін одного мовленнєвого (немовленнєвого) матеріалу іншим; • <i>виховання</i> уважності, поетичного слуху, бажання вивчати та розповідати напам'ять віршовані мініатюри
Рухова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> серії рухів (за зразком, вербальною інструкцією педагога); 	
Слухова П.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>повторює</i> вивчені слова української та іноземної мови самостійно, відображено за педагогом, спряжено з педагогом, іншими учнями; • <i>слухає</i> та <i>запам'ятовує</i> віршовані мініатюри із семантичними помилками у словах-паронімах, <i>розповідає</i> вірші у виправленому варіанті; • уважно <i>слухає</i> набір із 10 речень, після названого педагогом слова <i>згадує</i> та <i>промовляє</i> ціле речення; • <i>вивчає</i> напам'ять і <i>виконує</i> державний гімн України (з музичним супроводом і без нього); 	
Вербально-логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розкладає</i> одно-, дво- та трицифрові числа у межах 1000 на 2–3 складові (з допомогою педагога, з опорою на графічну наочність); <i>коментує</i> правильне написання слів у письмових роботах згідно з вивченими правилами; 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Удосконалення</i> різних видів мислення; • <i>формування:</i> <p>– пізнавальної та мовленнєвої</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>тлумачить</i> значення паронімів, багатозначних слів, доступних метафор і синонімів; • <i>складає</i> план прочитаного тексту, опису твору, спостережень, виготовлення поробки; 	<p>активності;</p> <p>– мисленневих операцій ототожнення, порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, конкретизації, обмеження, класифікації, систематизації;</p> <p>– понять, суджень, умовиводів шляхом індукції та дедукції;</p> <p>– вміння узагальнювати групи предметів за зовнішніми, функціональними, структурними чи видо-родовими ознаками;</p> <p>– гностичного та праксисного, смислового структурного рівня мовлення;</p> <p>– фонематичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>розвиток:</u> <p>– інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії;</p> <p>– предметного зорового, кольорового зорового, зорово-просторового гнозису;</p> <p>– кінестетичного, мануального, пальцевого, конструктивно-просторового праксису;</p> <p>– свідомої довготривалої, зорово-предметної, оперативної, слухомовленневої пам'яті;</p>
Логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>відгадує</i> загадки, <i>розв'язує</i> ігрові логічні задачі; (*) • <i>розшифровує</i> ребуси з використанням букв і цифр (див. Додаток 11); 	
Наочно-образне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>відтворює</i> навчальну інформацію у вигляді ілюстрацій, схем, таблиць, коміксів, мапи думок; • <i>викладає</i> логічну послідовність зміни пір року за їх природними ознаками; • <i>вибирає</i> серед запропонованих варіантів фігур потрібну і <i>вставляє</i> її в порожню клітинку, <i>пояснює</i> свій вибір (див. Додаток 12); • <i>розв'язує</i> нестандартні приклади, в яких замість цифр записані графічні символи, добираючи з ряду запропонованих символів потрібний ($\square + \times = \dots$ (\boxtimes, X, \square); $\odot - \circ = \dots$ (\otimes, \diamond, \bullet); • розв'язуючи складну задачу, кількаразово <i>перечитує</i> умову, <i>з'ясовує</i>, яких даних не вистачає, щоб знайти відповідь, <i>пригадує</i>, чи не було раніше подібної задачі, <i>робить</i> малюнок чи схему, <i>намагається</i> уявити, як це може бути у житті; • <i>створює</i> образи на основі прочитаних (почутих) літературних (музичних) творів; 	
Просторово-часове М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>встановлює взаємозв'язок</i> між ціною, кількістю і вартістю; площею прямокутника і довжиною суміжних його сторін (з опорою на практичні задачі, наочність, власний досвід); • <i>вільно орієнтується</i> на годиннику, <i>користується</i> календарем, знає місяці; 	
Теоретичне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає, розуміє, розповідає</i> та <i>застосовує</i> на практиці виконання письмових робіт вивчені правила; • <i>пояснює</i> значення вивчених понять; 	
Форми М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>оперує</i> поняттями з різних галузей знань; • <i>добирає</i> відповідний алгоритм розв'язування задачі, виходячи з її змісту; • <i>визначає</i>, що хороше, а що погане є у одному й тому самому явищі (снігопад «+» – захищає рослини від морозів, зволожує землю, «-» – замітає дороги, не можна кататися на лижах і санчатах, ковзанах); • <i>визначає</i>, які із запропонованих педагогом суджень правильні, а які – ні, <i>виправляє</i> неправильні судження, <i>пояснює</i>, чому саме так (тротуар мокрий, отже 	

	<p>скоро піде дощ; якщо в небі з'явилася веселка, значить пройшов дощ), правильно <i>закінчує</i> розпочату педагогом думку (Усі птахи мають крила. Ворона – це птах, отже...);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розв'язує</i> логічні задачі типу «Чого в магазині більше – меблів чи стільців?», <i>пояснює</i> хід своїх думок; 	<p>– довільної слухової та зорової уваги;</p> <p>– номінативної, комунікативної, регулюючої, пізнавальної функцій мовлення;</p>
МО аналізу	<ul style="list-style-type: none"> • <i>аналізує</i> дво- і трицифрові числа, <i>визначає</i>, з якої цифри починається і якою цифрою закінчується кожне з них (56; 139; 42; 17, 215); • <i>уважно розглядає</i> трицифрові числа, <i>знаходить</i> і <i>називає</i> в них одиниці, десятки, сотні, сусідів чисел; • <i>здійснює аналіз</i> (з незначною допомогою педагога, за навідними запитаннями, за аналогією, з опорою на наочність і без них, з урахуванням індивідуальних вимовних і мовленнєвих можливостей): <p>– звуковий, складовий, звуко-буквений (повний і частковий);</p> <p>– буквений – вставляє пропущені букви, утворюючи слово (п-с-к – пісок, писок; г-р-х – горох, горіх); з пронумерованих букв слова утворює нове, переставляючи букви у відповідності з цифрами (<i>див. Додаток 13</i>);</p> <p>– лексичний – виділяє з ряду слів яскраві, образні вирази (епітети, порівняння, метафори), знаходить їх у тексті, розуміє доцільність використання;</p> <p>– морфологічний – частковий: визначає основу та закінчення, спільні морфеми у словах; змінює закінчення у зв'язку з іншим словом, спостерігаючи за різними граматичними формами слів;</p> <p>– орфографічний – аналізує почуте слово, помічає орфограму, пригадує та застосовує відповідне правило;</p> <p>– синтаксичний – записує слова окремо одне від одного, у т. ч. прийменники, сполучники та частки;</p> <p>– структурний – встановлює причинно-наслідкові зв'язки між окремими елементами тексту; дивлячись на злитий текст, визначає межі слів, розуміє зміст прочитаного;</p> <p>– смисловий – визначає основну думку літературного твору, виділяє головних і другорядних персонажів;</p>	<p>– смислової, зорової, фонологічної, складової, лексичної, морфологічної, граматичної, синтаксичної антиципації;</p> <p>– основних видів мовлення (індикативного, монологічного, говоріння, слухання, читання, письма);</p> <p>– поточного та кінцевого зорового, слухового, рухового контролю;</p> <p>– орфографічної пильності;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>опанування</u> мовними знаннями, їх практичне <u>узагальнення</u> та <u>використання</u> у мовленнєвій практиці; • <u>компенсація</u> <u>первинних</u> мовленнєвих порушень; • <u>виховання</u> кмітливості та уважності; вміння відстоювати власну думку
МО аналогії	<ul style="list-style-type: none"> • <i>спостерігає</i> за різними граматичними формами слів; <i>запам'ятовує</i> значення окремих морфем, <i>утворює</i> слова за принципом аналогії; • <i>застосовує</i> алгоритми переведення одних одиниць вимірювання в інші, 	

	розв'язування однотипних задач;	
МО класифікації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>читає</i> слова у трьох стовпчиках, визначає спільний рід у кожному з них; • <i>читає</i> слова у чотирьох стовпчиках, добирає узагальнення до кожного з них (квіти, кущі, листяні дерева, хвойні дерева); 	
МО конкретизації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знаходить</i> у тексті незнайомі слова, <i>робить спроби пояснити</i> їхнє значення, виходячи з контексту; 	
МО обмеження	<ul style="list-style-type: none"> • <i>відповідає</i> на запитання педагога, уникаючи слів «так» і «ні»; • <i>лічить</i> у межах 100 від заданого до заданого, пропускаючи число, в складі якого є, наприклад, трійка; 	
МО порівняння, співставлення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює, групує</i> явища довкілля та мовні явища; • <i>порівнює</i> між собою схожі предметні (сюжетні) зображення, називаючи подібності та відмінності; • <i>порівнює</i> числа (9 та 91; 24 і 38); • <i>порівнює</i> об'єкти за однією чи кількома ознаками (довжина, маса, місткість, площа тощо); • <i>порівнює</i> пари слів і <i>розповідає</i>, чим вони відрізняються, <i>пояснює</i> значення кожного з них (воли – лови, лапи – пила, комиш – Мишко, рано – нора); • <i>порівнює</i> три слова, <i>знаходить</i> спільні та відмінні ознаки (Чим схожі, чим відрізняються слова: море, молоко, манго?); • <i>порівнює</i> між собою самостійні, службові частини мови; • <i>порівнює</i> тексти різних стилів, <i>висловлює</i> своє ставлення до них; 	
МО синтезу	<ul style="list-style-type: none"> • використовуючи опорну частину у вигляді односкладового слова, <i>читає</i> слова (див. Додаток 14); • <i>утворює</i> спільнокореневі слова з опорою на засвоєні словотворчі моделі, з дотриманням граматичних норм української літературної мови; 	
МО систематизації	<ul style="list-style-type: none"> • <i>систематизує</i> навчальний матеріал з різних галузей знань, при потребі <i>застосовує</i> їх у повсякденному житті (*); 	
МО узагальнення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> зайвий предмет (слово) у групі, <i>пояснює</i> свій вибір, <i>називає</i> решту предметів (слів) узагальненням; 	
Діяльнісне ІП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прогнозує</i> алгоритм написання слова за відповідним правилом (пошук орфограми, пригадування правила, написання); • <i>словесно моделює</i> власну поведінку на прикладі позитивних вчинків персонажів; 	

Граматичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> користуючись вивченими правилами граматики, <i>узгоджує</i> слова в реченні української (іноземної) мови; 	
Зорове ЙП	<ul style="list-style-type: none"> <i>передбачає</i> за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; пробігаючи очима по тексті, <i>прогнозує</i> завершення слова (речення); правильно, чітко, досить швидко, свідомо, цілими словами <i>читає</i> вголос нескладні за змістом і формою тексти, <i>розуміє</i> фактичний зміст прочитаного; 	
Лексичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> серед ряду запропонованих слів або спираючись на власний досвід, <i>добирає</i> найбільш влучне слово (сильний, сміливий, хитрий – лис, хлопчик, лев); <i>здогадується</i> про значення незнайомого слова української чи іноземної мови за умови предметного чи графічно-символічного унаочнення; 	
Морфологічне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> орієнтуючись на контекст, <i>доповнює</i> слова відповідними морфемами (суфіксами, префіксами, закінченнями); 	
Синтаксичне ЙП	<ul style="list-style-type: none"> <i>прогнозує</i> початок (продовження, кінець) оповідання з опорою на сюжетні малюнки, заголовок, навідні запитання; 	
Діяльнісний К.	<ul style="list-style-type: none"> <i>усвідомлює, запам'ятовує, відтворює</i> логічну послідовність дій, <i>контролює</i> правильність виконання, при потребі осмислено <i>коригує</i> виконання; 	
Орфографічний К.	<ul style="list-style-type: none"> <i>перевіряє</i> правильність написання слів, при потребі звіряючись зі словником або користуючись підручником; 	
Смисловий К.	<ul style="list-style-type: none"> уважно <i>слухає</i> фрагменти вивченого навчального матеріалу та <i>помічає</i> неточності, помилки, навмисно допущені педагогом (*); <i>виправляє</i> помилки в своєму усному і писемному мовленні та однокласників 	
Емоційно-вольова сфера		
Нейтральні, позитивні, негативні емоції	<ul style="list-style-type: none"> <i>диференціює</i> свої емоції та оточуючих; <i>проявляє</i> гнучкість у соціальній поведінці; <i>відчуває</i> повагу до себе, почуття власної гідності; <i>вміє зберігати</i> позитивні стосунки з дорослими та однолітками; <i>відчуває</i> співпереживання, радіє успіхам інших людей; <i>розуміє</i>, що фонетично, лексично, граматично правильне, емоційно насичене зв'язне мовлення – обов'язкова умова успішного спілкування; <i>проявляє</i> емоції та відчуття різними соціально-мімічними способами (словниковими, фізичними, творчими); 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Уточнення уявлень</i> про різні види емоцій; <i>позбавлення</i> психоемоційного напруження; <i>удосконалення:</i> – гностичного, праксисного та смислового структурного рівня мовлення; – фонематичного, лексичного,

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>висловлюється</i> про стан власних почуттів «тут і тепер»; • <i>зберігає</i> дружлюбне відношення до емоційно охочого вербального спілкування; • <i>диференціює</i> твори за емоційним забарвленням; • за допомогою рухів, міміки, співу <i>передає</i> характер та настрої різних художніх образів; • під час читання творів, їх інсценування шляхом використання мовленнєвих засобів виразності (тон, темп, ритм, гучність, логічний наголос) <i>передає</i> жанрові особливості тексту, характер, настрої персонажів; • <i>дає</i> емоційно-моральні оцінки діям і вчинкам персонажів; • <i>вірить</i>, що добро завжди перемагає зло; • <i>співставляє</i> емоційний стан героїв творів із власним емоційно-чуттєвим досвідом; • <i>аргументує</i> переваги добрих вчинків, <i>аналізує</i> і <i>моделює</i> конкретні ситуації (з опорою на зразок); • свідомо <i>передає</i> своє ставлення до змісту висловлювань, у т. ч. образних; • <i>уміє прислухатися</i> до висловлювань, міркувань однокласників, із повагою, толерантно <i>ставиться</i> до міркувань і суджень, які не збігаються із власними 	<p>морфологічного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення;</p> <p>• <u>розвиток</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – основних видів гнозису, праксису, уваги, мовлення, контролю; – адекватних емоційних міжособистіх стосунків; – емоційно-образної пам'яті на основі безпосереднього сприймання предметів і явищ оточуючої дійсності; <p>• <u>виховання</u> толерантності, позитивного сприймання навколишньої дійсності</p>
Навчально-мовленнєва діяльність		
Загальні показники	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє зосереджуватися, утримує</i> увагу на виконанні усних і письмових навчальних завдань, <i>виконує</i> їх якісно та достатньо швидко; • <i>вміє</i> свідомо <i>зосереджуватися</i>, працюючи з різними видами навчальних таблиць (*); • самостійно <i>користується</i> підручниками та довідковою літературою, <i>працює</i> з різними видами інформації, <i>запам'ятовує</i> її (*); • <i>розповідає</i> про послідовність запам'ятовування того чи іншого матеріалу; • <i>вміє планувати</i> реалізацію і <i>прогнозувати</i> результати різних видів діяльності; (*) • <i>проявляє</i> наполегливість, усвідомленість при виконанні навчальних завдань; (*) • <i>доводить</i> розпочату справу до логічного завершення; (*) • <i>усвідомлює</i> значення навчальної діяльності для подальшого життя (*); • <i>прагне розширювати</i> та <i>збагачувати</i> коло своїх знань, самостійно знаходячи потрібну інформацію (Інтернет, довідкова література); 	<p>• <u>Формування</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – цілеспрямованості, усвідомленості, узагальненості, плановості, стійкості, самостійності, ставлення; – симультанного та сукцесивного способів сприймання навчального матеріалу; – узагальнених способів мисленнєвої діяльності; – смислового структурного рівня мовлення; – синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення;

Мотиваційно-потребнісна складова	<ul style="list-style-type: none"> • <i>проявляє</i> цілеспрямованість і вольові зусилля при досягненні мети, розв'язанні навчальних задач; • <i>демонструє</i> стійку мотивацію до самостійного читання, постійного прагнення до вдосконалення власного мовлення; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>розвиток</u>: <ul style="list-style-type: none"> – індивідуальної свідомості; – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; – лицьового зорового, зорово-просторового, сомато-просторового гнозису; – довільної слухової та зорової уваги; – пізнавальної, регулюючої та комунікативної функції мовлення; – основних видів мовлення (індикативного, моно- та діалогічного, говоріння, слухання); – поточного контролю; • <u>компенсація первинних і пропедевтика виникнення</u> вторинних порушень психофізичного розвитку; • <u>виховання</u> інтересу до різних видів навчальної діяльності, морально-етичних норм поведінки, уважного, чуйного, турботливого ставлення до однокласників, поваги до дорослих
Способи сприймання навчального матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • <i>переносить</i> знання та способи діяльності в нову ситуацію; • з потоку інформації <i>вміє виділити</i> основне; • <i>висловлює</i> свою думку, користуючись послідовним, логічно, граматично правильним мовленням; • <i>вміє систематизувати</i> інформацію окремими блоками (з допомогою педагога) (*); 	
Свідомість	<ul style="list-style-type: none"> • <i>фіксує час</i> на механічному (електронному) годиннику і <i>виконує завдання</i> упродовж певного часового проміжку; • <i>усвідомлює</i> значення організованості, дисциплінованості у поведінці, стосунках із ровесниками та дорослими, спільній діяльності, важливість додержання відповідних вимог для успіху у різних видах діяльності; • адекватно і конкретно <i>оцінює</i> висловлювання, вчинки, власні досягнення у різних видах діяльності; • <i>застосовує</i> набуті навички комунікативної поведінки в реальному житті; • свідомо <i>розширює</i> коло свого спілкування; • адекватно <i>оцінює</i> свої можливості; • <i>не бере</i> на себе непосильних зобов'язань; • свідомо <i>висловлює</i> свої судження; • <i>відповідає</i> за свої вчинки; • <i>усвідомлює</i> обов'язки відвідувати школу та успішно навчатися; • <i>здійснює</i> свідомий вольовий контроль відносно своєї поведінки та процесу виконання різних видів діяльності; • <i>доводить</i> розпочату справу до кінця; • <i>знає</i> та <i>дотримується</i> правил етичної поведінки у громадських місцях, безпечної роботи у мережі Інтернет 	

Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів освіти на кінець навчального року (3 клас):

1. Психодинамічний компонент:

- стійка мотивація до самостійного читання, милування та захоплення красою природи та рідного краю;
- постійне прагнення до вдосконалення власного мовлення;
- свідоме розуміння, запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу;
- опанування новими поняттями з різних галузей знань;
- розширення та збагачення кола своїх знань, самостійний пошук потрібної інформації;
- систематизація інформації окремими блоками;
- прогнозування алгоритму написання слова за відповідним правилом;
- запам'ятовування значення окремих морфем, утворення слів за принципом аналогії;
- читання літературного твору, запам'ятовування його змісту, вибір з-поміж запропонованих заголовків таких, що найбільше відповідають даному тексту;
- знаходження у тексті незнайомих слів, здійснення спроб пояснити їхнє значення, виходячи з контексту;
- складання плану прочитаного тексту, спостережень, переказу, опису твору, виготовлення поробок;
- запам'ятовування та фонетично, лексично, граматично правильне розповідання віршів-скоромовок, віршів-загадок, акровіршів, у яких перші букви кожного рядка є складовими слова-відгадки;
- слухання та запам'ятовування віршованих мініатюр із семантичними помилками у словах-паронімах, розповідання віршів у виправленому варіанті;
- прагнення до розширення кола спілкування, пошуку друзів;
- уважне прислухування висловлювань, міркувань ровесників, толерантне ставлення до міркувань і суджень, які не збігаються із власними.

2. Сумарний компонент:

- налагодження контакту з педагогом (-ами) та ровесниками;
- прояв гнучкості у соціальній поведінці;
- усвідомлення значення навчальної діяльності для подальшого життя;
- розуміння, знання та дотримання правил культури харчування; правил поведінки при спілкуванні з дорослими, міжособистісного спілкування; правил безпечної поведінки у школі, класі, на природі, вулиці, вдома, під час психодіагностичної, навчально-виховної, корекційно-розвивальної та творчої роботи;
- звертання уваги на логічний наголос, темп почутого мовлення; усвідомлення, що від їх правильності залежить сприйняття та розуміння мовлення;
- запам'ятовування, орфоепічно, фонетично, лексично правильне повторення (орфографічно та графічно правильне написання) вивчених слів української та іноземної мови;
- написання графічних, зорово-слухових, слухових диктантів, запис слів, словосполучень, речень, текстів, прикладів, скороченої умови задачі, розв'язання та повної відповіді;
- відтворення навчальної інформації у вигляді ілюстрацій, схем, таблиць, коміксів, мапи думок;
- планування реалізації та прогнозування результатів різних видів діяльності.

4 клас
Розумію, думаю, розповідаю

Маршрутні точки розвитку	Орієнтовні показники розвитку здобувачів початкової освіти	Шляхи корекційно-розвивальної роботи
Фізично-мовленнєвий розвиток		
Артикуляційний П.	<ul style="list-style-type: none"> орфоепічно правильно <i>вимовляє</i> окремі звуки, склади, лексично та морфологічно правильно <i>промовляє</i> слова, словосполучення, граматично і синтаксично правильно – речення, тексти; 	
Графічний П.	<ul style="list-style-type: none"> <i>ілюструє</i> літературні та музичні твори, створюючи реальні та декоративні образи; <i>працює</i> з контурними картами; <i>креслить</i> прямі кути за допомогою косинця; <i>робить</i> повний морфологічний і синтаксичний розбір, застосовуючи графічні схеми; <i>читає</i> і <i>записує</i> багатоцифрові числа цифрами; <i>записує</i> розв'язування складеної задачі у вигляді числового виразу на дві дії; <i>створює</i> прості тексти у вигляді запитань, прохань, поздоровлень тощо за допомогою цифрових пристроїв, використовуючи при потребі графічні зображення смайликів; <i>пише</i> графічні, зорово-слухові, слухові диктанти, записує слова, словосполучення, речення, тексти, приклади, скорочену умову задачі, розв'язування та повну відповідь; <i>прискорює</i> темп свого письма, зберігаючи чіткість, охайність, орфографічну пильність; 	
Локомоторний П.	<ul style="list-style-type: none"> <i>імпровізує</i> з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки персонажів казок, віршів, народних пісень тощо <i>використовує</i> голос і мову тіла (міміку, жести, рухи) для відтворення емоцій персонажів казок, байок тощо 	
Когнітивно-мовленнєва сфера		
Зоровий графічний Г.	<ul style="list-style-type: none"> вільно <i>орієнтується</i> у змісті підручника, у прочитаному тексті; <i>читає</i> слова-ізографи, впізнаючи букви у незвичному розташуванні та написанні (див. Додаток 15); 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Удосконалення:</u> – різних видів гнозису, уваги, пам'яті, кодів усного та писемного

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> орфограму в слові, <i>пригадує</i> та <i>застосовує</i> вивчене правило; • <i>впізнає</i> в реченні та <i>диференціює</i> головні та другорядні його члени; • <i>створює</i> прості візуальні медіапродукти у вигляді листівок, коміксів, колажів тощо (з допомогою педагога); • <i>пояснює</i> роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту; • <i>висловлює</i> власні думки, емоційно <i>реагує</i> на побачене чи почуте, у т. ч. й медіатексти (мультфільми, рекламні ролики, комп'ютерні ігри тощо); 	<p>мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – гностичного структурного рівня мовлення; – орфографічної пильності; <p>• розвиток:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – аналітико-синтетичної діяльності; <p>• виховання вміння помічати орфограму і застосовувати відповідне правило</p>
Зорово-просторовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> на глобусі, географічній карті; • <i>орієнтується</i> на крупномасштабній карті свого населеного пункту; • швидко <i>орієнтується</i> (упродовж 2–3 с.) та <i>знаходить</i> в тексті певний елемент змісту; 	
Лицьовий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> на портретах знайомих письменників, поетів, композиторів та <i>називає</i> їх; 	
Предметний зоровий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>впізнає</i> та <i>диференціює</i> тварин – мешканців різних континентів, <i>знаходить</i> і <i>називає</i> їх зображення; 	
Слуховий Г.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>упізнає</i> на слух знайомі музичні твори; • на слух <i>визначає</i> приналежність того чи іншого слова до певної самостійної чи службової частини мови; 	
Зорова У.	<ul style="list-style-type: none"> • уважно, виразно, інтонаційно правильно <i>читає</i> речення, різні за метою висловлювання, зі звертаннями, з однорідними членами; • <i>читає</i> віршовані мініатюри, закреслюючи кілька (2) «зайвих» букв (<i>див. Додаток 16</i>); 	
Інтелектуальна У.	<ul style="list-style-type: none"> • уважно <i>ставиться</i> до власного мовлення, уникаючи в усному та писемному спілкуванні фонетичних, лексичних помилок, аграматизмів, слів-емболів, просторічних виразів, суржику; • <i>вміє</i> свідомо <i>зосереджуватися</i>, працюючи з різними видами навчальних таблиць; • <i>придумує</i> загадку, пригадуючи характерні опорні ознаки предмета-відгадки; • <i>упродовж 2–3 с. розглядає</i> та <i>запам'ятовує</i> картку, розділену на квадрати і частково заповнену точками чи іншими графічними символами, по пам'яті <i>заповнює</i> аналогічну порожню картку; 	

	<ul style="list-style-type: none"> уважно і правильно <i>записує</i> числові вирази на множення, ділення, додавання та віднімання у межах мільйона без переходу через розряд; 	<p>стійкості, переключення уваги; – різних видів гнозису, пам'яті, мовлення, контролю; <u>виховання</u> інтересу до навчальних завдань, які потребують зосередженості</p>
	<ul style="list-style-type: none"> уважно <i>слухає</i> завдання педагога, <i>працює</i> швидко та зосереджено; <i>відповідає</i> на запитання педагога, уникаючи слів «так» і «ні», а також назв кольорів; 	
	<ul style="list-style-type: none"> <i>уважно слухає</i> текст, <i>розуміє</i> його зміст, <i>пов'язує</i> з подіями з власного життя, <i>відповідає</i> на запитання, <i>переказує</i> по пам'яті 	
Зорова П.	<ul style="list-style-type: none"> <i>запам'ятовує</i> назви материків та океанів, <i>показує</i> їх на географічній карті; <i>запам'ятовує</i> умовні знаки на географічних картах (корисні копалини, тваринний світ тощо); <i>розглядає</i> графічні зображення упродовж 1 хв., <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> їх на папері; <i>читає, запам'ятовує</i> вірші, короткі прозові тексти (їх уривки), <i>називає</i> авторів; <i>читає, переказує</i> текст (повно, вибірково) обсягом 40-50 слів, переглянутий фільм (телепередачу), <i>висловлює</i> свої враження щодо побаченого й почутого на екскурсії (виставці, концерті, виставі тощо), дотримуючись логічності та послідовності розповіді, уникаючи шаблонності та однотипності; <i>запам'ятовує</i> та <i>використовує</i> при розв'язуванні прикладів і задач таблицю ділення чисел від 1 до 10; <i>запам'ятовує</i> та <i>використовує</i> схему запису дії множення і ділення у стовпчик багатозначного числа на одноцифрове і багатозначне; 	
Інтелектуальна П.	<ul style="list-style-type: none"> <i>розповідає</i> про послідовність запам'ятовування того чи іншого матеріалу; <i>придумує</i> спосіб запам'ятовування числового ряду; <i>запам'ятовує</i> еквіваленти переведення одних метричних одиниць в інші та алгоритми переведення складених одиниць в інші; 	
Слухова П.	<ul style="list-style-type: none"> <i>запам'ятовує</i> та <i>виконує</i> вербальні інструкції та навчальні завдання педагога; 	
Вербально-логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> <i>читає</i> задачу та <i>визначає</i> в ній випадкові чи зайві дані; <i>відгадує</i> та самостійно <i>придумує</i> загадки; <i>розуміє</i> переносний смисл прислів'їв і приказок; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> значення окремих слів, виразів <i>добирає</i> до них синоніми та антоніми; • <i>утворює</i> нові слова на основі запропонованих (замінює звуки, міняє послідовність складів, замінює або об'єднує частини слова); • <i>знає, розуміє</i> та <i>застосовує</i> на практиці виконання письмових робіт вивчені правила, <i>коментує</i> написання; • <i>читає, переказує</i> текст (усно та письмово), <i>міркує</i> та <i>розповідає</i>, як його можна вдосконалити; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u><i>формування:</i></u> – пізнавальної та мовленнєвої активності; – понять, суджень, умовиводів шляхом індукції та дедукції; – ототожнення, порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, конкретизації, обмеження, класифікації, систематизації; – вміння узагальнювати групи предметів за зовнішніми, функціональними, структурними чи видо-родовими ознаками; – фонематичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; • <u><i>розвиток:</i></u> – інтегративної діяльності аналізаторів та міжпівкульної взаємодії; – предметного зорового, кольорового зорового, зорово-просторового гнозису; – кінестетичного, мануального, пальцевого, конструктивно-просторового праксису; – довготривалої, оперативної, зорово-предметної, слухомовленнєвої пам'яті; – довільної слухової та зорової уваги;
Логічне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>застосовує</i> алгоритми перекладу одних одиниць вимірювання в інші, розв'язування однотипних задач; • <i>застосовує</i> до обчислень правило знаходження невідомого компонента арифметичної дії з розгорнутим поясненням; • <i>виконує</i> ділення, використовуючи знайомі способи; • <i>відгадує</i> ряд ребусів, об'єднаних у віршовану мініатюру (прозовий міні-текст) (див. Додаток 17); • <i>розв'язує</i> логічні задачі: – з оперуванням лише одним судженням з метою розкриття в ньому знань, що містяться в прихованому вигляді (Сергійко вищий за Ігоря. Хто нижчий?); – з оперуванням двома судженнями з метою вироблення нового змісту (Олег нижчий від Андрійка. Андрійко нижчий від Миколки. Хто найвищий?) (див. Додаток 18); 	
Наочно-образне М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>співвідносить</i> образ геометричної фігури з об'єктами навколишнього світу; • розв'язуючи складну задачу, кількаразово <i>перечитує</i> умову, <i>з'ясовує</i>, яких даних не вистачає, щоб знайти відповідь, <i>пригадує</i>, чи не було раніше подібної задачі, <i>робить</i> малюнок чи схему, <i>намагається</i> уявити, як це може бути у житті; 	
Теоретичне М.	<ul style="list-style-type: none"> • правильно та швидко <i>читає</i> текст, <i>знаходить</i> нові відомості, <i>помічає</i> нові слова та <i>з'ясовує</i> (уточнює) їх значення, <i>визначає</i>, що важливе і що саме потрібно запам'ятати; • <i>розуміє</i>, що нерівність зі змінною може мати не один, а безліч розв'язань; 	
Форми М.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>оперує</i> поняттями з різних галузей знань; • <i>добирає</i> відповідний алгоритм розв'язування задачі, виходячи з її змісту; • <i>визначає</i>, які із запропонованих педагогом суджень правильні, а які – ні, виправляє неправильні судження, пояснює, чому саме так він (вона) вважає 	

	<p>(Вітер дме, тому що дерева гойдаються; Розквітли квіти, тому настало літо);</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно <i>закінчує</i> розпочату педагогом думку (Усі риби вміють плавати. Щука – це риба, отже...); • <i>встановлює</i> смислові зв'язки між частинами тексту; 	<p>– основних видів мовлення (індикативного, монологічного, говоріння, слухання);</p> <p>– поточного, кінцевого зорового та рухового контролю;</p> <p><u>виховання</u> кмітливості та уважності; бажання вербально спілкуватися, користуючись зв'язним мовленням</p>
МО абстрагування	<ul style="list-style-type: none"> • за завданням педагога, абстрагуючись від інших ознак, <i>здійснює</i> вибіркоче читання; • у ряді з'єднаних букв, які утворюють «слово», знаходять буквосполучення (<i>апр у арлсапро</i>); 	
МО аналізу	<ul style="list-style-type: none"> • <i>здійснює</i> різні види аналізу: <ul style="list-style-type: none"> – звуковий – відгадує метаграми, замінюючи звуки в словах (з [д] – гіллястий, з [з] – костистий, з [к] – ребристий – дуб – зуб – куб); – лексичний – виділяє з ряду слів образні вирази, антоніми, синоніми, пароніми, багатозначні слова, знаходить їх у тексті, розуміє доцільність використання; – частковий і повний морфологічний; – орфографічний – аналізує почуте слово, помічає орфограму, пригадує та застосовує відповідне правило; – частковий і повний синтаксичний; – структурний – встановлює причинно-наслідкові зв'язки між окремими елементами тексту; – смисловий – виділяє два слова, найбільш суттєві для слова перед дужками (ЧИТАННЯ (очі, зошит, книга, олівець, окуляри) – очі, книга); визначає основну думку літературного твору, виділяє головних і другорядних персонажів; – семантичний – аналізує текст задачі, складає план розв'язання, пояснює вибір дій, записує дії з поясненнями, подає результати у вигляді рисунка (схеми); 	
МО аналогії	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> значення окремих морфем, <i>утворює</i> слова за принципом аналогії; • <i>читає</i> три слова, з яких перші два знаходяться у певному функціональному зв'язку, за аналогією добирає із запропонованих відповідну пару до третього слова (пісня – композитор, літак – ...; а) аеродром; б) конструктор; в) льотчик; пісню написав композитор, конструктор створив літак); 	
МО класифікації	<ul style="list-style-type: none"> • під диктовку <i>записує</i> слова, розподіляючи їх на дві групи, <i>називає</i> кожну узагальнюючим словом; • <i>читає</i> 5 слів, чотири з яких об'єднані спільною ознакою, знаходить «зайве» слово (дуб, дерево, вільха, береза, ясен; гіркий, кислий, гарячий, солоний, солодкий); 	

	<p>сміливий, хоробрий, рішучий, злий, відважний);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>класифікує, читає, розуміє та переказує</i> навчальні тексти особистісної, суспільної та освітньої сфер; 	
МО співставлення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин (вартість, ціна, кількість; відстань, швидкість, час) під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач; 	
МО узагальнення	<ul style="list-style-type: none"> • <i>будує</i> логічні ланцюжки-узагальнення за зразком (ромашка – квітка – рослина); • на імпресивному та експресивному рівні на матеріалі самостійних частин мови (іменники, прикметники, дієслова) <i>засвоює</i> лексичні узагальнення на позначення антонімів, синонімів, паронімів, омонімів, багатозначних слів; 	
Різні види ЙП	<ul style="list-style-type: none"> • <i>передбачає</i> шляхи виходу із побутових ситуацій; • <i>прогнозує</i> варіанти розв'язання логічних задач; • за змістом твору <i>прогнозує</i> розгортання подій; 	
Різні види К.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>здійснює</i> само- та взаємоконтроль під час виконання завдань, у т. ч. знаходить та уважно виправляє навмисне зроблені педагогом помилки; • <i>здійснює</i> свідомий вольовий контроль відносно своєї поведінки та процесу виконання різних видів діяльності; • <i>відновлює</i> деформований текст 	
Емоційно-вольова сфера		
Нейтральні, позитивні, негативні емоції	<ul style="list-style-type: none"> • <i>диференціює та називає</i> позитивні (задоволення, захват, радість, впевненість, симпатія, любов, ніжність, блаженство), негативні (зловтіха, помста, горе, тривога, туга, страх, відчай, гнів) і нейтральні (цікавість, подив, байдужість) емоції; • <i>встановлює</i> взаємозв'язок між емоціями та станом здоров'я; • <i>проявляє</i> гнучкість у соціальній поведінці; • <i>розуміє</i> необхідність знання основних законів побудови людських стосунків на засадах взаєморозуміння, толерантності, шанування народних українських традицій, державних символів; • <i>вміє володіти</i> собою навіть перебуваючи в конфліктних ситуаціях; • <i>розуміє та оцінює</i> у життєвих ситуаціях емоції та почуття як умови, що сприяють збереженню життя та зміцненню здоров'я; • <i>проявляє</i> емоції та відчуття різними соціально-мімічними способами 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Уточнення уявлень</i> про різні види емоцій; • <i>позбавлення</i> психоемоційного напруження; • <i>залучення</i> до різних видів сценічної творчості; • <i>набуття</i> акторського досвіду; • <i>розвиток</i>: <ul style="list-style-type: none"> – емоційного інтелекту; – різних видів гнозису, праксису, уваги, мовлення; – адекватних емоційних міжособистісних стосунків;

	<p>(словесними, фізичними, творчими);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>висловлюється</i> про стан власних почуттів «тут і тепер»; • <i>радіє успіхам і співпереживає</i> за невдачі і прикрощі своїх рідних; • <i>підтримує</i> дружні стосунки з однокласниками, завжди готовий прийти їм на допомогу; • <i>уболює</i> за честь класу і школи; • <i>зберігає</i> життєрадісний дружлюбний стан до емоційно охочого вербального спілкування; • <i>вміє контролювати</i> себе та <i>оцінювати</i> власні вчинки; • <i>коригує</i> власні риси характеру для гармонійних стосунків з іншими людьми; • <i>вміє</i> активно, свідомо, творчо діяти, довільно приймаючи рішення, дотримуючись етичних норм поведінки у навчанні та комунікативних ситуаціях; • <i>стримує</i> бажання, які відволікають від навчальної діяльності; • <i>імпровізує</i> за результатами прочитаних творів, переглянутих фільмів, побачених, у т. ч. шкільних (театр банок, картинок, маріонеток, рукавичок, пальчиковий, тіньовий, «шкарпетковий» театр), вистав, вербально (усно чи письмово) (невербально) описуючи (виражаючи) враження, настрої і почуття; • <i>виявляє</i> та <i>описує</i> своє ставлення до героїв літературних творів, до вчинків персонажів 	<p>– емоційно-образної пам'яті на основі безпосереднього сприймання предметів і явищ оточуючої дійсності;</p> <p>– поточного та кінцевого контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>виховання</u> толерантності, позитивного сприймання навколишньої дійсності
Навчально-мовленнєва діяльність		
Загальні показники	<ul style="list-style-type: none"> • <i>моделює</i> певні життєві ситуації; • <i>розуміє</i> значення знань із різних галузей для всебічного розвитку; • <i>уміє</i> критично <i>ставитися</i> до власних досягнень; • <i>спрямовує</i> зусилля на досягнення мети під час виконання завдань, що вимагають оперування специфічними термінами, які викликають труднощі у зв'язку з наявністю особливостей психомовленнєвого розвитку; • самостійно <i>працює</i> з різними видами інформації, <i>запам'ятовує</i> її (*); • <i>звертається</i> до дорослих за підтвердженням (спростуванням) почутої (прочитаної) інформації; • <i>розмірковує</i> про те, що із засвоєного навчального матеріалу може допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; • свідомо <i>користується</i> прийомами осмисленого запам'ятовування навчального 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Формування:</u> – цілеспрямованості, усвідомленості, узагальненості, плановості, стійкості, самостійності, ставлення; – свідомих мовленнєвих орфоепічних, лексичних, граматичних, орфографічних, морфологічних, стилістичних умінь; • <u>Удосконалення:</u> – вміння простежувати мовні закономірності,

	<p>матеріалу (план, опорні слова);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розповідає</i> про послідовність запам'ятовування того чи іншого матеріалу; • <i>систематизує</i> навчальний матеріал, <i>дотримується</i> послідовності при його викладі; • <i>опрацьовує</i> різні види текстів (медіа-, навчальні, науково-популярні, художні); • засобом дидактичних ігор з мовленнєвими завданнями <i>експериментує</i> зі звуками, складами, словами, реченнями, <i>спостерігає</i> за мовними явищами, <i>узагальнює</i> їх; • <i>співпрацює</i> з однокласниками у виконанні навчальних проектів; • <i>складає</i> та <i>заповнює</i> анкети, <i>відправляє</i> та <i>отримує</i> листи електронної пошти; 	<ul style="list-style-type: none"> – симультанного та сукцесивного способів сприймання навчального матеріалу; – алгоритмів, узагальнених способів мисленнєвої діяльності; – смислового структурного рівня мовлення; – синтаксичного коду імпресивного та експресивного усного мовлення; • <u>розвиток</u>:
Способи сприймання навчального матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • <i>групує</i> та <i>систематизує</i> вивчений навчальний матеріал; • <i>упізнає</i> картини знайомих художників; • за першими акордами знайомого музичного твору <i>впізнає</i> та <i>називає</i> його; • <i>впізнає</i> окремі слова на слух, цілісно <i>розуміє</i> доступні тексти іноземною мовою; • вдумливо, правильно, досить швидко <i>читає</i> доступні тексти українською та іноземною мовами, <i>розуміє</i>, <i>переказує</i> прочитане; • <i>має уявлення</i> про цілісність природи, знає про її добові та сезонні зміни, причини їх періодичності; <i>встановлює</i> взаємозв'язки в живій та неживій природі; • <i>мислить</i> гнучко, послідовно, за законами логіки, вміє поєднувати думки за певними правилами; • <i>засвоює</i> прості та складні види умовиводів; • легко <i>оперує</i> стверджувальними та заперечними судженнями; 	<ul style="list-style-type: none"> – індивідуальної свідомості; – різних видів гнозису, праксису, уваги, пам'яті, мовлення, прогнозування, контролю; – довільної слухової та зорової уваги; – пізнавальної, регулюючої та комунікативної функції мовлення; – основних видів мовлення (індикативного, моно- та діалогічного, говоріння, слухання); – поточного контролю;
Свідомість	<ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i> цінність людського життя, індивідуальність здоров'я; • <i>відчуває</i> цінність якості освіти; • самокритично <i>ставиться</i> до результатів власної психомовленнєвої діяльності; • свідомо <i>використовує</i> самоконтроль і самооцінку над повнотою, порядком та правильністю дій; • <i>усвідомлює</i> важливість: <ul style="list-style-type: none"> – читання як одного із засобів подолання порушень мовленнєвого розвитку, набуття нових знань про навколишню дійсність; – знання іноземної мови для розширення кола спілкування; – адекватного ставлення до людей, суспільних і культурних явищ; 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>виховання</u> відповідальності, організованості, дисциплінованості

	<ul style="list-style-type: none">• свідомо <i>спрямовує</i> свої дії та здібності на вирішення поставлених навчальних завдань;• свідомо <i>застосовує</i> алгоритм щодо визначення умов завдання, способу (-ів) його виконання, критеріїв оцінювання результатів;• свідомо <i>передає</i> своє ставлення до змісту висловлювань;• <i>виражає</i> адекватну впевненість у правильності своїх думок;• <i>вміє відстоювати</i> свою думку, відмінну від інших;• <i>усвідомлює</i> значення організованості, дисциплінованості у поведінці, стосунках із ровесниками та дорослими, спільній діяльності, важливість додержання відповідних вимог для успіху у різних видах діяльності;• свідомо <i>розширює</i> коло свого спілкування;• <i>усвідомлює</i> та самостійно <i>визначає</i> тему і основну думку твору;• <i>усвідомлює</i>, що гумор не ображає людину, а почуття гумору є позитивною якістю особистості;• <i>відповідає</i> за свої вчинки;• <i>знає</i> та <i>дотримується</i> правил безпечної роботи у мережі Інтернет, безпечної поведінки на ескалаторі, на платформі під час очікування поїзда	
--	--	--

Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів освіти на кінець навчального року (4 клас):

1. Психодинамічний компонент:

- стійкий інтерес до навчальної та інших видів діяльності;
- свідоме розуміння, запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу;
- опанування новими поняттями з різних галузей знань;
- прагнення до пошуку друзів, розширення кола спілкування;
- уважне ставлення до власного мовлення, уникнення в усному та писемному спілкуванні фонетичних, лексичних помилок, аграматизмів, слів-емболів, просторічних виразів, суржику;
- добір відповідного алгоритму розв'язування задачі, виходячи з її змісту;
- читання доступного тексту українською чи іноземною мовою, розуміння його змісту, пов'язування з подіями з власного життя, переказ по пам'яті;
- вміння розв'язувати ігрові логічні задачі з оперуванням одним і двома судженнями;
- володіння навичками зорового, слухового, рухового, орфографічного, лексичного, морфологічного, синтаксичного, смислового контролю;
- виконання часткового та повного звукового, звуко-буквеного, складового, лексичного, морфологічного, орфографічного, синтаксичного, структурного та смислового аналізу;
- розуміння переносного смислу прислів'їв і приказок;
- пояснення значення окремих слів, виразів, підбір до них синонімів та антонімів;
- прагнення досягати позитивного результату, проявляючи вольові зусилля та незважаючи на труднощі;

2. Сумарний компонент:

- налагодження контакту з педагогом (-ами) та ровесниками;
- розуміння, знання та дотримання правил культури харчування; правил поведінки при спілкуванні з дорослими, міжособистісного спілкування; правил безпечної поведінки у школі, класі, на природі, вулиці, вдома, під час психодіагностичної, навчально-виховної, корекційно-розвивальної та творчої роботи;
- вміння контролювати себе та оцінювати власні вчинки.
- усвідомлення можливості практичного застосування засвоєного навчального матеріалу в конкретних життєвих ситуаціях;
- набуття свідомих мовленнєвих орфоепічних, лексичних, граматичних, орфографічних, морфологічних, стилістичних умінь;
- прискорення темпу читання та письма, зберігаючи правильність, чіткість, охайність, орфографічну пильність;
- адекватне реагування на помилки у власному мовленні, мовленнєві та психофізичні особливості однокласників;
- усвідомлення значення організованості, дисциплінованості у поведінці, стосунках із ровесниками та дорослими, спільній діяльності, важливості додержання відповідних вимог для досягнення успіху у різних видах діяльності

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

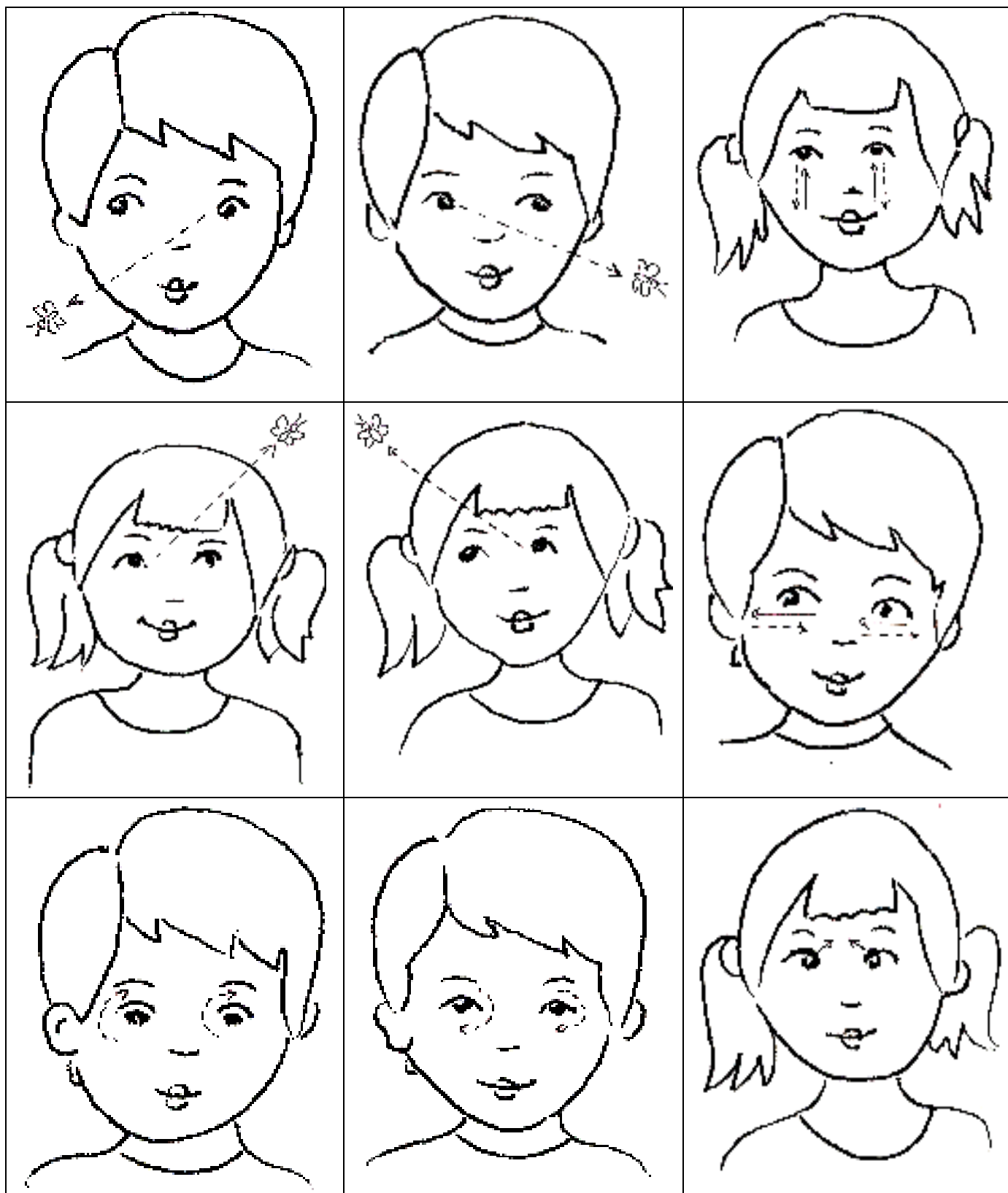
1. ЛОГО-АРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logoped.in.ua/>
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Каб. Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%d0%bf>
3. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Каб. Міністрів України від 12 лип. 2017 р. № 545 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>
4. Про освіту : Закон України // Відомості Верхов. Ради України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2017. – № 38-39. – ст. 380.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Каб. Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид.: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
6. Рібцун О. Г. Іграшки з природного матеріалу / Ольга Рібцун, Юлія Рібцун. – К. : Літера ЛТД. – 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник)
7. Рібцун О. Г. Конструювання з паперу / Ольга Рібцун, Юлія Рібцун. – К. : Літера ЛТД. – 2011. – 32 с.
8. Рібцун О. Г. Малювання крок за кроком / О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник)
9. Рібцун О. Г. Навчайся разом з нами робити оригамі / О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник)
10. Рібцун О. Г. Пластилінові фантазії / О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник)
11. Рібцун Ю. В. Віршики, картинки, звуки для забави і науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах) : альбом для ігор-занять з дітьми 3–6 років. – Х. : Видавнича група „Основа”, 2013. – 176 с. : іл.
12. Рібцун Ю. В. До питання варіативного формування навичок читання у дошкільників із вадами мовленнєвого розвитку [Електронний ресурс] / Юлія Рібцун // Електронний зб. наук. пр. Запорізької обл. академії післядипломн. пед. освіти : Особистість у єдиному освітньому просторі : зб. наук. тез IV Міжнар. Форуму, 11–26 квіт. 2013 р. – 2013. – Вип. № 2 (12). – Режим доступу до вид.: http://www.zoipro.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip12.html
13. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Рібцун. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 200 с. : іл.
14. Рібцун Ю. В. Ігрові прийоми з розвитку лексики-граматичної складової мовлення дітей з порушеннями мовлення / Юлія Рібцун // Початкова школа. – 2010. – № 12. – С. 52–56.
15. Рібцун Ю. В. Компоненти уроків у освітніх закладах для дітей із тяжкими порушеннями мовлення / Ю. В. Рібцун // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : Матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 2-3 лютого 2018 р.). – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. – С. 160-163
16. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 272 с.
17. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.
18. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвиткова складова у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами / Ю. В. Рібцун // Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (21 черв. 2018 р.). – К. : ТОВ «Задруга», 2018. – С. 83-87.

19. Рібцун Ю. В. На допомогу педагогів інклюзивно-ресурсного центру: моніторинг з розвитку мовлення / Ю. В. Рібцун // Логопед. – 2018. – № 6 (90). – С. 2-8
20. Рібцун Ю. В. Програмно-методичне забезпечення навчання школярів із тяжкими порушеннями мовлення / Ю. В. Рібцун // Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України : зб. наук. пр. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2014. – С. 186–191.
21. Рібцун Ю. В. Роль латералізації функцій головного мозку в навчанні дітей із вадами мовлення / Ю. В. Рібцун // Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. пр. – Вип. 26. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – С. 95–98. – (Серія „Філософія. Педагогіка. Психологія”)
22. Рібцун Ю. В. Роль соціального працівника в роботі із заїкуватими дітьми / Юлія Рібцун // Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (5–6 травня 2003 р.). – Ужгород : Мистецька лінія, 2003. – С. 280–282.
23. Рібцун Ю. В. Словничок для діточок : пароніми : метод. посіб. / Ю. В. Рібцун, О. Г. Рібцун. – К. : Світич, 2012. – 136 с. : іл.
24. Рібцун Ю. В. Сходінками правильного мовлення : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Рібцун. – Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 240 с.
25. Типова освітня програма початкової освіти. І цикл (1-2 класи) / під кер. Р. Б. Шияна [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид.: <file:///C:/Users/%D0%AE%D0%BB%D0%B8%D1%8F/Local%20Settings/Downloads/T%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%D0%BC%20%D0%A0.%20%D0%91.%20%D0%A8%D0%B8%D1%8F%D0%BD%D0%B0.pdf>
26. Тищенко В. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років : поради батькам / В. В. Тищенко, Ю. В. Рібцун. – К. : Літера ЛТД. – 2006. – 128 с. : іл.

ДОДАТКИ

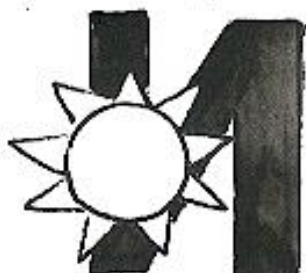
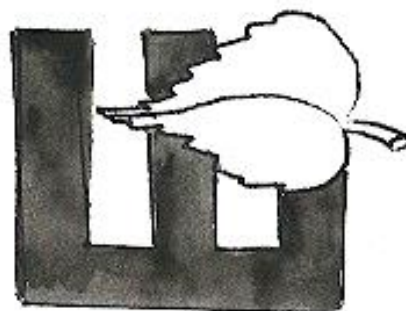
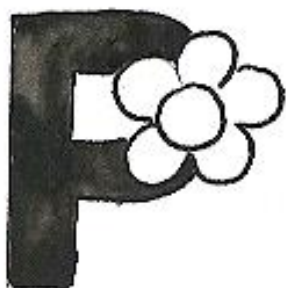
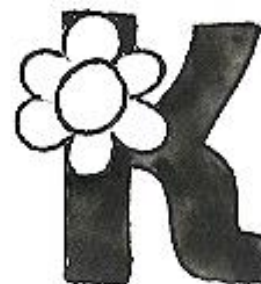
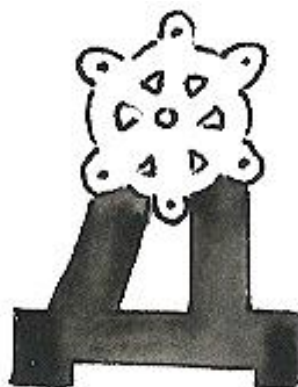
Додаток 1

Зорова гімнастика

Дидактична вправа «Буквені схованки»

Назви, які букви «сховалися». Як ти думаєш, яку пору року вони відвідали? Як ти здогадався (-лась)?

Дидактична вправа «Знайди букви»

Дидактична вправа «Склади слово»

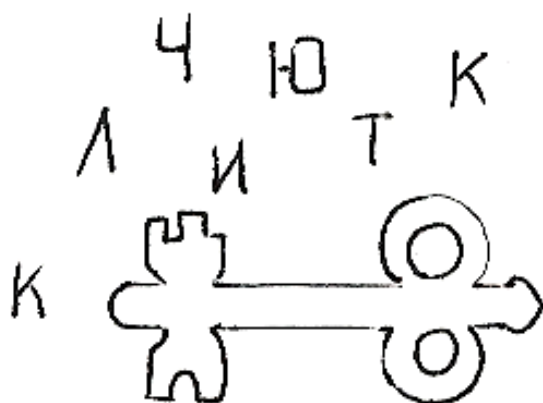
Із запропонованих літер склади слово-назву зображеного предмета, запиши у клітинки. Яка буква виявилася зайвою?

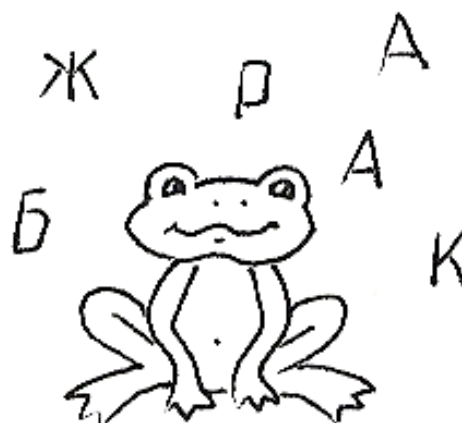
--	--	--	--	--

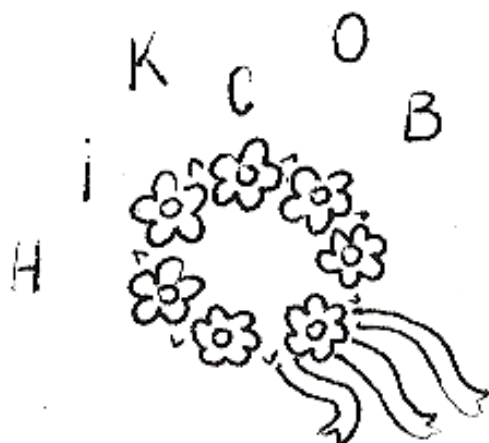
--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

Вправа «Пильні очка»

Не повертаючи голови, складай зі складів слова.

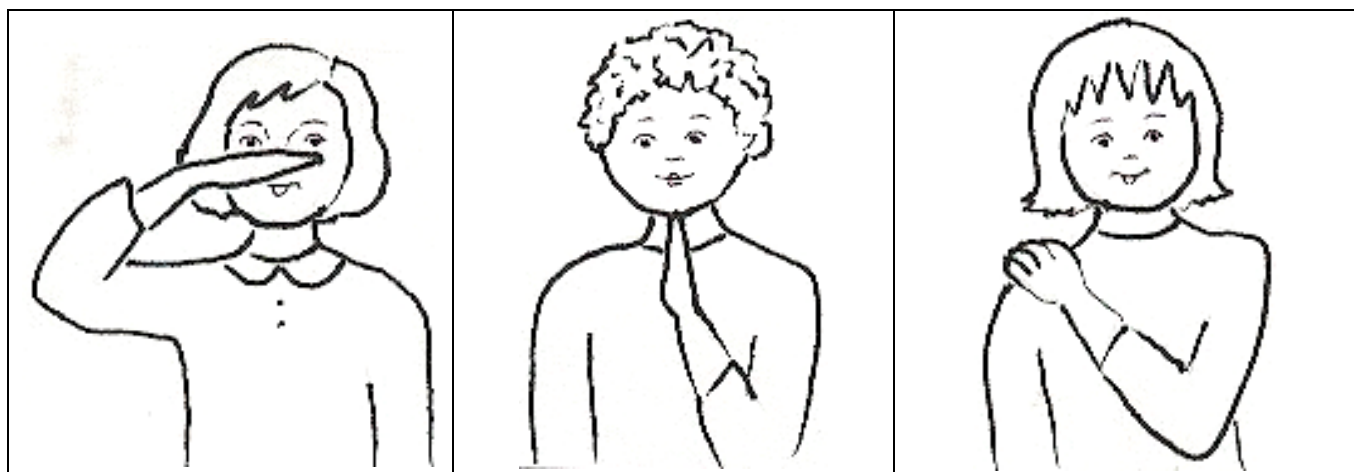
сік
 по → ле
 ка → ша
 мо → ре

мак
 си • то
 ва • за
 пе • ро

		дуб						
в	а					з	о	н
к	а					б	а	н
п	е					н	а	л

Проби Хеда

Педагог і дитина сидять навпроти один одного. Дитина повторює за педагогом спочатку одно-, а потім дворучні проби. Те, що виконує педагог лівою (правою) рукою, дитина повторює дзеркально, тобто правою (лівою) рукою.

Вправа-розвага
«Читати цікаво – хоч вліво, хоч вправо»

Спочатку прочитай рядок зліва направо, а потім – справа наліво. Чи помітив (-ла) ти, що прочитані слова та їх послідовність залишилися незмінними?

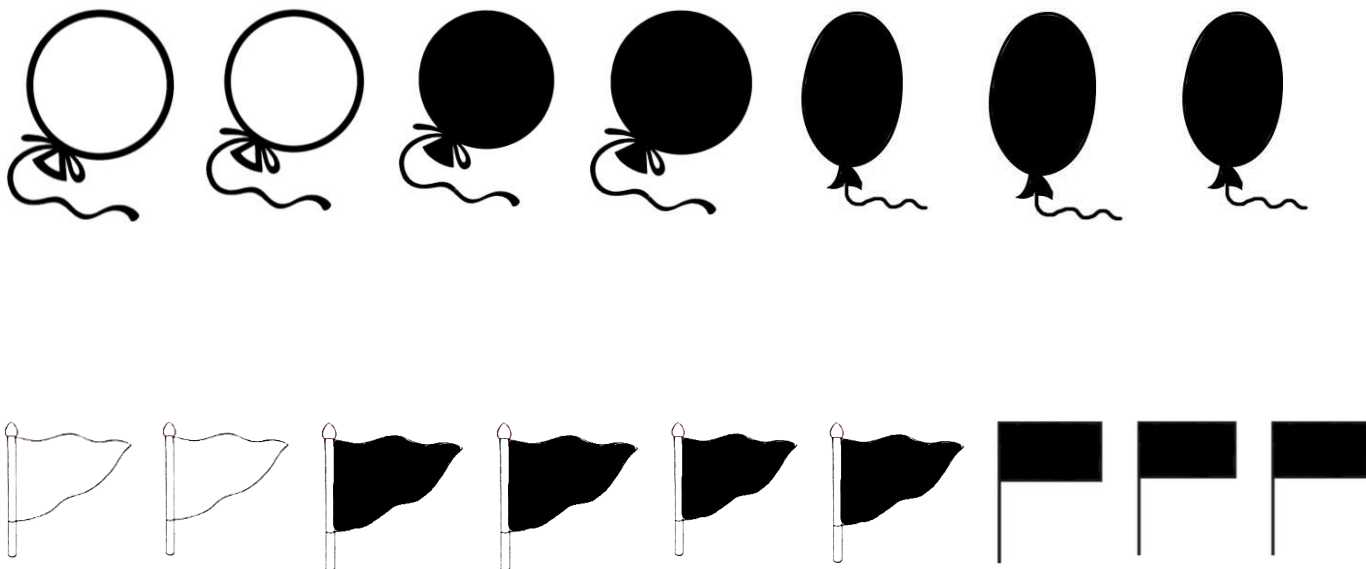
ДІД БІБ ОКО ТУТ ПП КОК
АЛЛА ЗАРАЗ КОРОК ПИЛИП
Я – ЛЯЛЯ ОН І КІНО КОЗАК З КАЗОК
Я НЕСУ ГУСЕНЯ А В ЯРУ КУРЯВА
ДЕ ПОМИТИ МОПЕД?
І ЩО САЛО? ЛАСОЩІ!

Козі – віл і візок,
Коню – віз і в'юнок,
Козубу – бузок.

На ринок дід Кониран
Сіно ніс,
Курка – біб, а крук –
Сир і рис.
Кіт утік.

(В. Лучук)

Розвиток мисленнєвої операції обмеження

Послухай слова. Визнач зайве. Поясни.

Осінь, зима, літо, березень.

Дівчинка, тато, син, сестра.

Лютий, середа, травень, грудень.

Двері, вікно, паркан, дах.

Хліб, кефір, йогурт, морозиво.

Плюс, мінус, дорівнює, буква.

Читати, мити, писати, лічити.

Василько, Оксана, Кондратенко, Іванко.

Веселий, короткий, високий, товстий.

Собака, коза, баран, тигр.

Дидактична вправа «Читайлик»

Прочитай текст, замінюючи картинки словами. Перекажи. Розкажи, як ти святкуєш свій День Народження.

У цирку

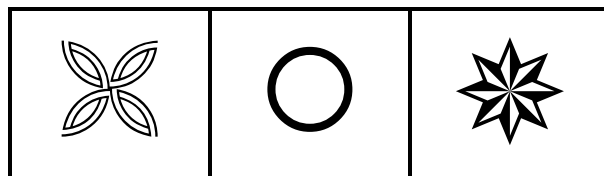
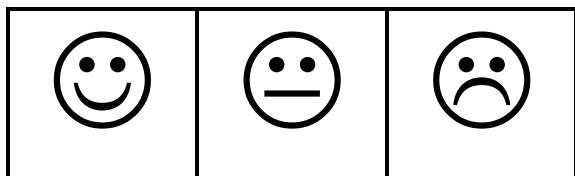
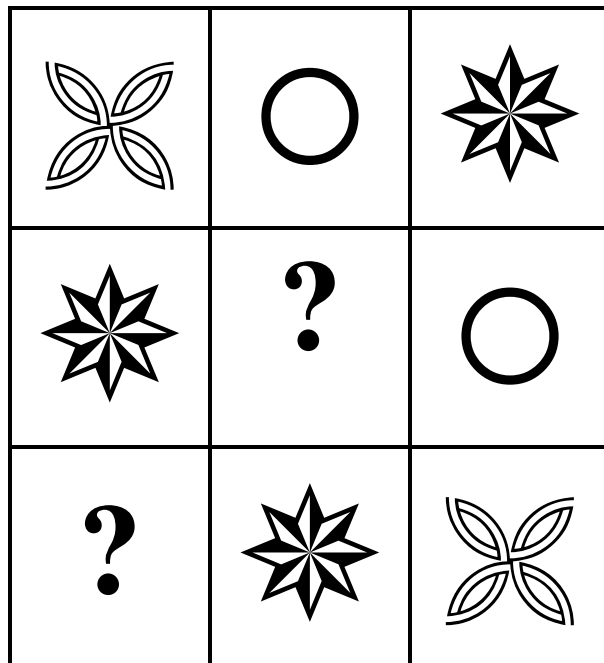
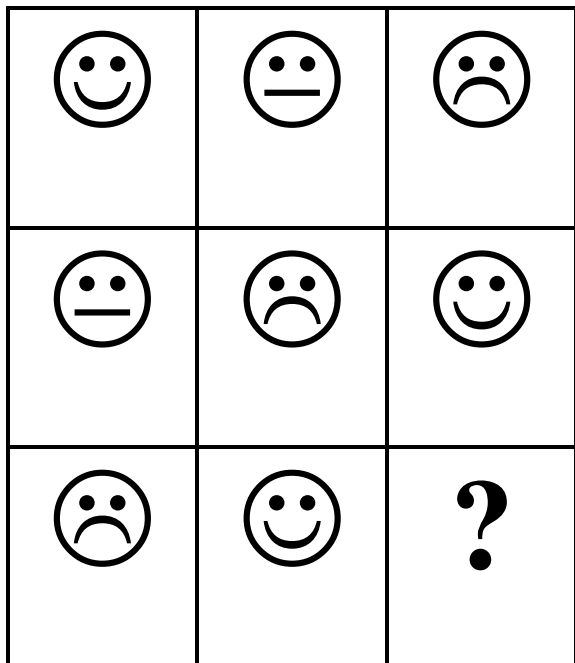
У Надійки сьогодні День Народження. повів її до . Здали ,   у гардероб і сіли в зручні . Заграв оркестр – і на арену вийшли . Вони жартували, підкидали , яскраві . А потім на виїхав . За ним примостилася . Дуже цікавим був виступ . Особливо їх стрибки через . Ще виступав маленький . Він грав на , танцював.

Потім знову вийшли   з повітряними і подарували їх тим і , які були в цей день іменинниками. Дісталася і Надійці. була щаслива і вдячна за свято.

Дидактична вправа «Відгадайко»

<p>7 я</p>	<p>сзж</p>	<p>р1на</p>	<p>40а</p>
<p>100 вл</p>	<p>ли100пад</p>	<p>з ба уууу</p>	<p>а годо</p>
<p>а сли</p>	<p>а тра</p>	<p>а коро</p>	<p>а к с</p>
<p>а ок</p>	<p>ко — ва</p>	<p>а чда</p>	<p>я — і</p>

Логіко-математична гра
«Заповни квадрат»

Дидактична гра «Буквені загадки»

5	1	3	4	2
С	А	Л	А	Т

3	2	5	1	4
Б	А	Н	К	А

3	5	1	4	2
Р	А	М	К	А

3	5	1	4	2
Л	А	П	К	А

3	1	5	4	2
С	М	О	Л	А

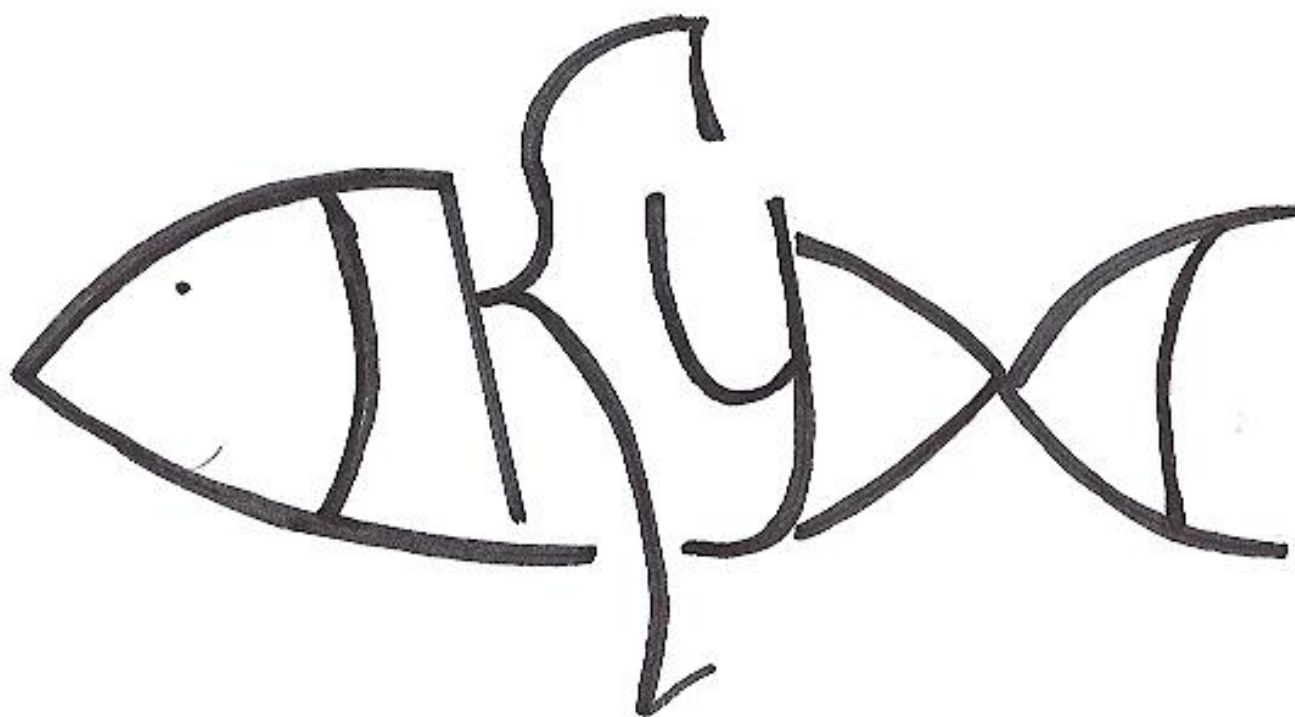
4	5	3	2	1
Н	А	С	О	С

Дидактична гра
«З одного слова – кілька»

КАР	туз	БАР	с
	лик		ан
	ета		жа
	низ		ви
	ась		ліг
	тина		абан
	пати		вінок
	топля		барис

	ЛІС	ОК
		НИК
		ОЧОК
		ОВИК
		оруб
		НИЦТВО
По		ся
уз		ся
про		ОК
обе		К

Дидактична вправа «Прочитай і впізнай»

Дидактична вправа
«Закресли зайві букви»

Нра дреревжах вришеньрки,
У тражві сжунрички.
Сжонречко із вришринжи
Нрам цілжує лричка.

(В. Паронова)

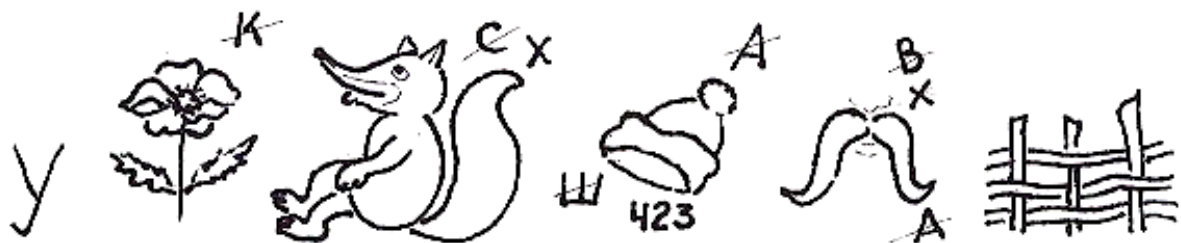
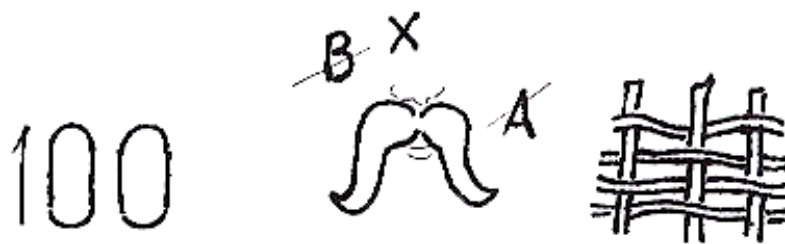
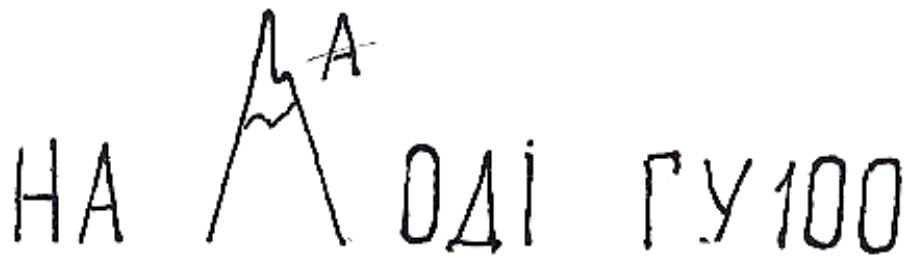
Хмариника деружить з деощикоми,
Кевітика диружить з горищикоме,
Веітериєць – з лиситочеком,
Береижоки – з місеточиком.
Жеабенятико – з річиною,
А я дериужу з сеситеричекою.

(О. Богемський)

Расно-взрансці
В серседзу
Присгнавз
Псрокіпз чсередзу.
А ксоровзи
В чсередзі –
Рябзі, чорсні та срудзі.

(Г. Бойко)

Дидактична вправа «Чи зможеш прочитати?»

На городі густо
Виросла капуста.
Сто листків,

Сто хустин
У малих капустин.

(І. Кульська)

Ігрові завдання з розвитку логічного мислення

Можливі варіанти завдань:

- 1) Вибери правильну відповідь.
- 2) Один хлопчик (одна дівчинка) розв'язував (-ла) ці задачі і сказав (-ла), що у всіх відповідь (а). Знайди його (її) помилки.

1. У слові «СОН» переставили букви і вийшло «НСО». Така сама перестановка була в слові «МАК». Що вийшло?

КАМ	КМА	МКА	МАК	АКМ	АМК
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

2. Оля жила ближче до школи, аніж Іра. Хто з них жив від школи далі?

Іра	Ліза	Оля	Світланка	Інна	Катруся
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

3. На одному аркуші зображені троянда і конвалія, на іншому – тюльпан і кропива. Що на другій сторінці підходить до першої?

конвалія	тюльпан	кропива	троянда	бузок	мімоза
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

4. Андрій – син Романа. Хто Роман Андрію?

батько	дядько	брат	дід	онук	син
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

5. Веселий – сумний, тихо – ?

темно	діти	негучно	гучно	красиво	яскраво
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

6. Василько заліз на дерево вище за Петрика. Хто заліз не так високо?

Василько	Антон	Іванко	Сашко	Петрик	Богдан
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

7. Максим і Степан прибивали дошку. Хтось забивав короткі цвяхи, хтось – довгі. Степан забивав довгі цвяхи. Які цвяхи забивав Максим?

великі	довгі	маленькі	короткі	іржаві	криві
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

8. На дошці написали кольоровими крейдочками слова:

МОРЕ

МАРКА

КАНАВА

У синього та білого слів однакова перша буква, у білого та червоного – друга. Яке слово синього кольору?

9. Букви в зошиті у Зої дрібніше, ніж у Люди, у Катрусі дрібніше, ніж у Зої. У кого найдрібніші букви?

Зоя	Люда	Катруся	Сніжана	Віра	Ніна
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

10. На дошці написали кольоровими крейдочками слова:

БАКЛАЖАН

БАРАБАН

БУДИНОК

Чорне слово лівіше жовтого, рожеве – вище жовтого. Якого кольору слово «БУДИНОК»?

жовте	червоне	рожеве	чорне	синє	біле
(а)	(б)	(в)	(г)	(д)	(е)

ЗМІСТ

Вступне слово	4
Розділ 1. На допомогу педагогам і батькам у проведенні корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами	5
Розділ 2. Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (1-4 класи)	9
1 клас. Мандрую з Пізнайко	10
Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів початкової освіти	26
2 клас. Пізнаємо світ разом	27
Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів початкової освіти	40
3 клас. Вмію та хочу вчитися	41
Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів початкової освіти	52
4 клас. Розумію, думаю, розповідаю	53
Перелік обов'язкових базових показників розвитку здобувачів початкової освіти	62
Рекомендована література	63
Додатки	65
1 клас (додатки 1-5)	65
2 клас (додатки 6-10).....	70
3 клас (додатки 11-14)	75
4 клас (додатки 15-18)	79

Авторська довідка

Рібцун Юлія Валентинівна – старший науковий співробітник, доктор філософії в галузі педагогіки, старший науковий співробітник відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; дипломований учитель-логопед і вчитель-дефектолог, дипломований психолог, сертифікований психотерапевт; автор понад 250 науково-методичних публікацій, у т. ч. корекційно-розвивальних програм і навчальних посібників із питань діагностики та компенсації мовленнєвих порушень у дітей різних вікових груп, запатентованої корисної моделі «Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення». Авторський сайт www.logoped.in.ua.